

อนุสรณ์

ในงานรับพระราชทานเพลิงศพ

ครูอุดม (อู๋) ภู่กาญจน์

ณ ฌาปนสถานวัดรวกสุทธาราม
(สามแยกไฟฉาย) ธนบุรี

๒๑ มกราคม ๒๕๑๑

เครื่องหมายของคนดี

โดย ท่านอาจารย์ กิตติวุฑโฒ ภิกขุ วัดมหาธาตุ

และ

เครื่องประดับ

โดย พระเทพวราภรณ์ (วิชมัย) วัดบวรนิเวศน์

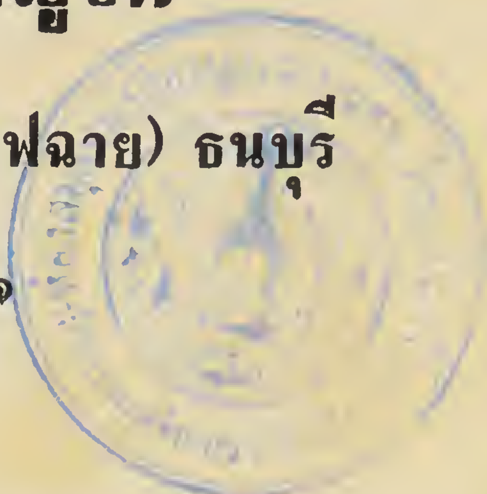
พิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ

ในงานรับพระราชทานเพลิงศพ

ครูอุดม (อู๋) ภู่กาญจน์

ณ วัดรวกสุทธาราม (สามแยกไฟฉาย) ธนบุรี

๒๑ มกราคม ๒๕๑๑

ครูอุดม (อู๋) ภู่กาญจน์

ชาตะ : ๒๒ มิ.ย. ๒๔๔๖

มรณะ : ๒๑ ส.ค. ๒๕๑๐

ประวัติย่อ

ครูอุดม (อู๋) ภู่กาญจน์

ครูอุดม ภู่กาญจน์ เกิดวันที่ ๒๒ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๖ ณ ตำบลบางบริบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี เป็นบุตรคนที่ ๓ ของพ่อค้าข้าวที่มีฐานะดีผู้หนึ่งในสมัยนั้น เริ่มการศึกษาที่ ร.ร. วัดแก้วพิจิตร อ. เมือง จ. ปราจีนบุรี แล้วเรียนต่อที่ ร.ร. ตัวอย่างประจำจังหวัดปราจีนบุรี สำเร็จแล้วไปเรียนต่อที่ ร.ร. ตัวอย่างประจำมณฑล จ. ฉะเชิงเทรา ครั้งสุดท้ายบิดาส่งเข้ามาเรียนที่ ร.ร. ฝึกหัดครูวัดบวรนิเวศ พระนคร สำเร็จได้ประกาศนียบัตรประโยคครูประถมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ อายุได้ ๑๗ ปี ยังไม่ครบที่จะรับราชการได้ เมื่ออายุครบแล้ว กระทรวงธรรมการจึงบรรจุให้เข้ารับราชการครูในตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้:-

พ.ศ. ๒๔๖๕ ครูประจำชั้น ร.ร. ประจำจังหวัดกบินทร์บุรี

พ.ศ. ๒๔๖๘ เป็นครูใหญ่ ร.ร. ประจำจังหวัดกบินทร์บุรี

พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นศึกษาธิการอำเภอ อรัญญประเทศ

พ.ศ. ๒๔๗๒ ย้ายกลับเป็นครูใหญ่ ร.ร. ประจำจังหวัดกบินทร์บุรี

พ.ศ. ๒๔๗๔ จังหวัดกบินทร์ถูกยุบเป็นอำเภอ

พ.ศ. ๒๔๗๕ ลาออกจากราชการครูเพื่อขอสมัครใหม่

พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้รับบรรจุให้เป็นครู ร.ร. มัธยมวัดสะพาน ตามคุณวุฒิเดิม

พ.ศ. ๒๔๘๒ ครู ร.ร. วัดราชบูรณะ พระนคร

พ.ศ. ๒๔๘๒ ครู ร.ร. มัธยมวัดสามจีน พระนคร

พ.ศ. ๒๔๘๗ ครู ร.ร. มัธยมวัดสุทธิวราราม พระนคร

พ.ศ. ๒๔๙๐ ครู ร.ร. มัธยมทวีธาภิเศก ธนบุรี

พ.ศ. ๒๔๙๓ ครู ร.ร. มัธยมวัดประสาท ธนบุรี

พ.ศ. ๒๕๐๒ ครู ร.ร. มัธยมวัดประสาท ธนบุรี เป็นครูตรี

พ.ศ. ๒๕๐๕ ลาออกจากราชการครู อายุได้ ๕๙ ปี ๑ เดือน กับ ๙ วัน

ครูอุดม ฯ มีภรรยาคู่ทุกข์คู่สุขคือ นางละออง ภู่กาญจน์ เกิดบุตรด้วยกันและมีชีวิตอยู่ครบ ๖ คน คือ

๑. นายวินัย ภู่กาญจน์

๒. นายคำนวร ภู่กาญจน์

๓. ร.ต.ต. อัตรา ภู่กาญจน์

๔. นายชนิตร ภู่กาญจน์

๕. น.ส. อุ่นใจ ภู่กาญจน์

๖. นายสมบัติ ภู่กาญจน์

ครูอุดม ภู่กาญจน์ เป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีอย่างสูงโดยกำเนิด ได้ช่วยเหลือบิดามารดาในยามป่วยไข้เกินกว่าบุตรที่ดีทั้งหลายจะพึงกระทำได้ ได้อุปการะพี่น้องทั้งฝ่ายตนและฝ่ายภรรยาโดยความรักและห่วงใยเกินกว่าความสามารถของตน ครูอุดม ฯ ถึงแม้จะเกิดมาในเวลามั่งคั่งของบิดามารดาก็จริง แต่ตัวเองได้ประสบต่อชีวิตอันลำบากยากเข็ญตลอดมาอันเป็นผลของกรรมเก่า

ครูอุดม ฯ มีอุดมคติประจำตัวว่า "ได้ชื่อว่าเป็นคนจนดีกว่าได้ชื่อว่าเป็นคนเบียดเบียนคน"

ครูอุดม ฯ ไม่มีโอกาสที่จะหาความสุขอย่างคนมั่งมีเขาได้ แต่ครูอุดม ฯ ก็พอจะมีความสุขที่คนมั่งมีเขาไม่มีโอกาสจะหาได้ ด้วยการฟังเสียงนกในป่า และร้องเพลงไทยเดิมบนหลังม้า (ไอ้เหลือง) เมื่อสมัยที่อยู่ในตำแหน่งศึกษาธิการอำเภออรัญญประ-เทศ สมัยนั้นไม่มีทางรถไฟ ไม่มีถนน เป็นบ้านเมืองที่พลเมืองไม่เคยรู้จักกับคำว่า รถยนต์, รถไฟ แต่เป็นบ้านเมืองที่พลเมือง

ชินหูและรู้อิทธิพลของคำว่า ยาเบื่อ, ยาสั่ง, สาบเสือ. ครูอุดม ฯ ประสบมาด้วยตนเองว่า ม้าซึ่งเป็นพาหนะอยู่นั้น จะหยุดวิ่ง, เดินทันที เมื่อมันได้กลิ่น สาบเสือ แต่ครูอุดม ฯ ก็ยังรอดชีวิตมาให้พรรคพวกเพื่อนฝูงสมัยหลังได้พบเห็นเป็นคน บ้า–บอ ตามความเข้าใจของบางคนได้ ทั้งนี้ผู้เขียนขอรับรองโดยเกียรติของลูกผู้ชายว่า ครูอุดม ฯ ไม่เคยมีของขลังเครื่องลางอะไรติดตัวเลย นอกจากของในตัว คือ ความกตัญญูและกตเวทีอย่างสูงเท่านั้น

หลังจากครูอุดม ฯ ลาออกจากราชการครูมาได้ถึงปีที่ ๖ ก็มีอาการป่วย บวม ภรรยาและบุตรก็ได้จัดการส่งไปตรวจรักษาที่โรงพยาบาลศิริราชตามกาละเทศะที่ถูกต้อง ได้รับการรักษาพยาบาลจากนายแพทย์ ร.พ. ศิริราชเป็นอย่างดี อยู่ได้ประมาณ ๑ เดือนก็มีอาการทุเลาดีขึ้นจึงได้รับอนุญาตจากโรงพยาบาลให้กลับบ้านได้ กลับมาอยู่บ้านได้ประมาณเดือนเศษก็มีอาการอย่างหนึ่งในตัวซึ่งคนอื่นมองไม่เห็น ตัวเองได้แต่รำพึงว่า "พ่อจะอยู่ในร่างนี้ไม่ได้นานเสียแล้ว" เมื่อบ่ายวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๐ ครูอุดมฯได้บอกกับบุตรและภรรยาว่าตัวเองจะอยู่ในร่างนี้ได้ไม่เกิน ๖ โมงเย็นวันนี้ และเฝ้าคอยดูนาฬิกาอยู่เสมอ และแล้วเวลาก็

ผ่านไปจนถึงเวลาประมาณ ๑ ทุ่ม ที่ ๒๑ ส.ค. ๒๕๑๐ ก็เป็นเวลาที่วิญญาณของครูอุดม ฯ ได้ออกไปจากร่างจริง ๆ ท่ามกลางความโศกเศร้าของบุตรภรรยาอย่างยิ่ง รวมอายุได้ ๖๔ ปี กับ ๒ เดือนพอดี

ด้วยกุศลผลบุญใด ๆ ที่ครูอุดม ฯ และบุตรภริยาได้ทำมา ขอให้อนิสงส์นั้น จงดลบันดาลให้ครูอุดม ฯ ถึงซึ่งความพ้นทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง.

ไว้อาลัยแด่คุณพ่อที่เคารพบูชาของลูก

วันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ เวลาประมาณ ๑๙.๐๐ น. เป็นวันและเวลาที่ครอบครัวของเรา และญาติสนิทมิตรสหายที่รักคุณพ่อของเรา ต้องเศร้าโศกอาดูรเป็นที่ยิ่ง เพราะเป็นวันและเวลาที่จากไปโดยไม่มีวันกลับของคุณพ่อของเรา ครอบครัวของเราในขณะนั้นนิ่งอึ้งไปหมดทุกคน ไม่มีใครทำอะไรถูก

โอ้ คุณพ่อ, คุณพ่อรีบมาด่วนจากลูกไปเสียแล้วหรือ คุณพ่อเปรียบเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทรของลูก เมื่อคุณพ่อมาด่วนจากลูก ๆ ไปเช่นนี้ ใครเล่าจักมาเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้กับลูกได้พักพิงหลบร้อน และปกป้องภยันตรายต่าง ๆ ให้กับลูก พระพรหมองค์ใดหนอที่ลิขิตชีวิตของคุณพ่อของลูก ช่างไม่ปราณีพวกลูก ๆ บ้างเลย ในบั้นปลายชีวิตของคุณพ่อพอจะมีความสุขโดยเห็นลูกหลานโต ๆ ขึ้นมา พวกลูก ๆ หลาน ๆ พอที่จะเอาใจใส่ดูแลคุณพ่อได้เต็มที่ ก็มาด่วนเอาคุณพ่อไปเสีย "คุณพ่อ" พระคุณแห่งความดีของคุณพ่อที่สร้างสมมาในขณะที่คุณพ่อยังมีชีวิตอยู่ ท่วมล้นพ้นสมุทร จนลูกไม่สามารถจักหา

คำใดมากล่าวอ้าง คุณพ่อทำงานหาเงินเลี้ยงลูกมาด้วยความลำบาก คุณพ่อให้การศึกษาต่อลูก คุณพ่อพร่ำสอนแต่กรรมดีให้แก่ลูก ทุกสิ่งทุกอย่างที่ลูกจะมาดำรงชีวิตอยู่บนผืนโลกนี้ คุณพ่อเป็นผู้จัดหาให้ทั้งสิ้น แล้วคุณพ่อก็มารีบด่วนจากลูกไปเสียเช่นนี้ รอให้ลูก ๆ ได้ตอบสนองพระคุณคุณพ่อบ้างซี เพียงหนึ่งในล้าน หรือหนึ่งในโกฏิ ของพระคุณ ของคุณพ่อก็ยังดี แล้วนี่คุณพ่อไปไหนเสียเล่า

โอ้คุณพ่อ พระคุณของคุณพ่อใหญ่เท่าฟ้าเท่าจักรวาล ดวงวิญญาณของคุณพ่ออยู่หนไหน ลูกขอกราบเท้าคุณพ่อเสมอ ลูกขอกราบต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในโลกนี้ หรือเทพยดาฟ้าดินทุกองค์ ลูกจะขอเป็นลูกของคุณพ่อทุก ๆ ชาติ ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ลูกกล่าวอ้างจงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อของลูก ๆ จงไปสู่สุคติภพด้วยเทอญ.

จากลูก ๆ ของคุณพ่อ

๔ มกราคม ๒๕๑๑

อนุโมทนาการ

น.ต. เจือ ภู่กาญจนะ ได้มาขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง "เครื่องหมายของคนดี" เพื่อเป็นธรรมบรรณาการในงานรับพระราชทานเพลิงศพ ครูอุดม ภู่กาญจนะ ผู้เป็นพี่ อาตมาขออนุโมทนาด้วย เพราะเป็นการเผยแพร่พระธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อันเป็นธรรมทาน ที่เลิศกว่าบรรดาทานทั้งหลาย

ความกตัญญูกตเวทีนั้น เป็นธรรมะที่ควรปลูกฝังไว้ในใจของเราทุกคน เพราะผู้ตั้งมั่นในกตัญญูแล้ว ชีวิตจะมีแต่ความสุขความเจริญที่เราได้รับในปัจจุบันชาติทันตาเห็น เรื่องที่นำมาเป็นตัวอย่างนี้เป็นส่วนน้อยที่ยังมีอยู่อีกมาก ทราบว่าผู้ตายเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในธรรมข้อนี้อย่างมาก หนังสือนี้คงจะเกิดประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านพอสมควร ฉะนั้นกุศลใดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมข้อนี้ ขออุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับในสัมปรายภพ และจงอำนวยสุขให้แก่ บุตร ธิดา ตลอดจนวงศ์ญาติที่ตั้งมั่นในกตัญญูกตเวทีนี้โดยทั่วกัน.

กิตติวุฑโฒ ภิกขุ

๒๑ ม.ค. ๑๑

คำปรารภ

ในยุคปัจจุบันนี้ เราท่านทั้งหลายมักจะได้ยินคำปรารภของท่านผู้ใหญ่ ถึงเรื่องความเสื่อมโทรมทางจิตใจกันหนาหูขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของ **ความกตัญญูกตเวที** ในยุคปัจจุบันนี้กำลังเสื่อมทรามไปตามลำดับ อันนี้เราจะสังเกตได้จากความประพฤติของเด็กในสมัยนี้ ต่อมารดา บิดา ครูอาจารย์ ตลอดจนผู้ที่มีพระคุณ รู้สึกว่ามีความเคารพในท่านเหล่านี้น้อยเหลือเกิน คนชราถูกลูกทอดทิ้งไม่เอาธุระในการเลี้ยงดูมีมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่ท่านทั้งหลายเหล่านี้ต่างก็มีลูกหลานกันมาทั้งนั้น แต่ก็พึ่งพาอาศัยไม่ได้ สถานสงเคราะห์คนชราจึงหนาแน่นด้วยบุคคลที่ไร้ญาติขาดมิตรมากขึ้น ตามสถาบันการศึกษาปรากฏว่ามีนักเรียนทำร้ายร่างกายครูบ่อยครั้ง ศิษย์ฆ่าอุปัชฌาย์จนตายเพราะเห็นแก่เงินเพียงไม่กี่บาท เรื่องเหล่านี้นำความเศร้าสลดใจมาสู่เราอยู่เสมอ

ที่เป็นเช่นนี้เพราะอะไร ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นเพราะเรามิได้ปลูกฝังคุณธรรมอันดีงาม ดังที่โบราณประเพณีเคยปฏิบัติกันมา คือเรื่องความ "**กตัญญู และ กตเวที**" นั่นเอง คุณธรรม

ทั้งสองประการนี้ ปัจจุบันเราไม่ค่อยได้พร่ำสอนเด็กเราเท่าไรนัก ฉะนั้น จึงปรากฏว่าความประพฤติของคนเราจึงเสื่อมทรามลง ท่านทั้งหลายโปรดได้คิดดูเถิดว่า คนเราถ้าขาดคุณธรรมทั้งสองประการนี้เสียแล้ว ชีวิตของเขาจะเป็นอย่างไร สังคมมนุษย์เราจะเป็นอย่างไร ในยุคที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้อุบัติขึ้นในโลก ก็ได้พร่ำสอนคุณธรรมทั้งสองประการนี้อยู่เสมอ และเป็นที่น่าอัศจรรย์ว่า ในยุคนั้นเอง ก็ได้มีนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ได้อุบัติขึ้นในประเทศจีนไร่เรี่ยกันกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และท่านผู้นี้ก็ได้พร่ำสอนให้ชนชาติจีนปฏิบัติธรรมทั้งสองข้อนี้เหมือนกัน ท่านผู้นั้นคือ "ขงจื๊อ" อย่างไรเล่าท่าน

ชนชาติจีนจึงมีนิทานเล่าให้เด็กฟังจนฝังใจถึงเรื่องความกตัญญูและกตเวทีมากมายหลายสิบเรื่องด้วยกัน ที่มีชื่อในหมู่คนไทยก็คือเรื่อง "**ยี่จับสี่เห่า**" คือคนที่กตัญญูยี่สิบสี่คน แปลสู่พากย์ภาษาไทยโดยคุณพระเจนจีนอักษร ในหมู่ชนชาติจีนก็มีความเคารพนับถือในบุคคลทั้งยี่สิบสี่คนนี้มาก ส่วนในพระพุทธศาสนาก็ได้มีตัวอย่างของคนที่กตัญญูกตเวทีมากเหมือนกัน โดยเฉพาะที่ได้รับการยกย่องเป็นพิเศษ คือ พระสารีบุตรเถระเจ้า แต่เราไม่ค่อยได้นำมาสอนหรือเล่าให้เด็ก ๆ ฟังกันเท่าไรนัก จึง

ปรากฏว่าเด็ก ๆ ไม่ค่อยจะซาบซึ้งในธรรมทั้งสองข้อนี้ ข้าพเจ้าจึงเขียนเรื่องนี้ขึ้นเพื่อปลูกฝั่งคุณธรรมทั้งสองข้อนี้ลงสู่จิตใจ ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ โดยเขียนให้อ่านแบบง่าย ๆ เพื่อให้ท่านทั้งหลายได้พิจารณาหาเหตุผลจากธรรมทั้งสองข้อนี้ และหวังใจว่าท่านทั้งหลายคงจะได้ช่วยกันปลูกฝั่งคุณธรรมเหล่านี้ลงสู่จิตใจของเด็กมากขึ้น

เรื่องนี้ข้าพเจ้าเขียนขึ้นยังไม่สมบูรณ์ เพราะข้าพเจ้ายังต้องการ ข้อ เท็จจริง เกี่ยวกับการ ปฏิบัติธรรม ทั้งสองนี้ อีก มาก ฉะนั้นถ้าท่านผู้ใดมีประสบการณ์ของชีวิตเกี่ยวกับธรรม ทั้งสองข้อนี้ โปรดได้เล่าให้ข้าพเจ้าทราบด้วยเพื่อนำมาเป็นหลักฐานยืนยันถึงผลของการปฏิบัติธรรมทั้งสองข้อนี้ ตลอดทั้งโทษของการขาดคุณธรรมทั้งสองนี้เป็นอย่างไร ขอท่านทั้งหลายที่มีประสบการณ์ของชีวิตมาก ๆ เล่าสู่กันฟังบ้าง โดยเขียนติดต่อมาให้ข้าพเจ้าทราบ ตามที่อยู่ข้างล่างนี้ ข้าพเจ้าจะขอบคุณมาก ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดประโยชน์และจรรโลงศีลธรรมทั้งสองนี้ให้ถาวรต่อไป.

กิตฺติวุฑฺโฒ ภิกฺขุ

๒๕ วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ พระนคร

หนี้ชีวิต

เมื่อวิญญาณของเราหยั่งลงไปสู่การปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา ชีวิตของเราต้องอาศัยอะไรอีกหลาย ๆ อย่างเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง พิทักษ์รักษา ชีวิตของเราจึงดำเนินมาด้วยความสวัสดีได้ ผู้ที่เป็นภาระต่อการเกิดของเราเป็นคนแรกก็คือมารดา เพราะทุกคนต้องอาศัยครรภ์มารดาเป็นแดนเกิด ถ้าไม่มีมารดาแล้วเราก็เกิดไม่ได้ เมื่อเราหยั่งลงสู่การปฏิสนธิในครรภ์แล้ว ผู้ที่เป็นมารดาคือเจ้าของครรภ์นั้นก็หาได้เกิดความรังเกียจแต่อย่างใดไม่ เต็มใจให้เราอยู่อย่างผาสุก ทั้งยังให้ความปลอดภัย ด้วยการระมัดระวังการเป็นอยู่อย่างวิเศษสุดอีกด้วย

เราท่านทั้งหลายพึงใช้วิจารณญาณดูว่า เราจะไปอาศัยบ้านใครอยู่ อู่ใครนอน อย่างสะดวกสบายในโลกนี้กว่าครรภ์ของมารดาเรามีบ้างไหม ไม่ต้องอื่นไกลดอก เพียงแต่จะไปขอพักแรมในโรงแรมสักคืน เราก็ยังต้องแสดงบัตรประจำตัว จะต้องขออนุญาตก่อนเราจึงจะเข้าไปได้ และเมื่อเข้าไปแล้วก็ยังจะต้องเสียค่าบำรุงที่อยู่อีกหลายสิ่งหลายอย่าง แต่เวลาเรามา

ปฏิสนธิในครรภ์ของมารดา เราได้เคยมาขออนุญาตต่อมารดาของเราหรือเปล่าว่า ขออาศัยเกิดหน่อยเถอะ จะพักแรมอยู่ในครรภ์เพียงสิบเดือนเท่านั้น แล้วก็จะออกไปตามเงื่อนไข

เราทุกคนที่เกิดมาไม่เคยไปขออนุญาตก่อนเลย เรามาอย่างไม่มีเงื่อนไข ทั้งผู้ให้อาศัยก็ไม่เคยรู้จักหน้าตาเลยว่าเป็นอย่างไร มาจากภพภูมิไหน ๆ ก็ไม่ทราบ แต่ผู้ที่เป็นมารดาก็เต็มใจรับอย่างเมตตากรุณา ทั้ง ๆ ที่ท่านต้องลำบากร่างกายมาในระหว่างเราอยู่ในครรภ์ ท่านต้องอดเปรี้ยว อดหวาน อดมัน อดเค็ม ต้องประคับประคองครรภ์อยู่สิบเดือน ครั้นเมื่อคลอดออกจากครรภ์แล้ว ยังจะต้องเป็นภาระให้แก่คนอีกมากมายหลายชีวิตด้วยกัน เริ่มต้นตั้งแต่ผดุงครรภ์ผู้ทำคลอด บิดา ญาติพี่น้อง ต่างต้องโกลาหลเพราะการเกิดของเรา เมื่อคลอดออกจากครรภ์ของมารดาแล้ว ท่านยังจะต้องเลี้ยงเราจนกว่าเราจะเติบโต พึ่งตัวเองได้ และสามารถยืนด้วยเท้าของตนเองอย่างนี้

ถ้าคนเราทุกคนนึกย้อนหลังไปอย่างนี้ ข้าพเจ้าคิดว่า ทุกคนจะไม่กล้าเนรคุณต่อผู้เป็นมารดาบิดา และผู้มีคุณทุก ๆ คน ทั้งจะทราบถึงภาระหน้าที่ที่เราทุกคนจะต้องปฏิบัติแก่โลกนี้ มีมากมายจนกระทั่งตลอดชีวิตเราก็ใช้ไม่หมด ดังที่โบราณาจารย์

ท่านกล่าวว่า "ถึงจะเอาแผ่นดินทั้งหมดมาม้วนเป็นปากกา เอาแผ่นฟ้ามาเป็นกระดาษ เอาน้ำในมหาสมุทรมาเป็นน้ำหมึกจารึกพระคุณของแม่ ก็ไม่พอ" เราทุกคนที่เกิดมา ต้องเป็นหนี้บุญคุณต่อคนอีกมากมายหลายคนนัก เริ่มต้นตั้งแต่มารดา บิดา ครูอาจารย์ไปตามลำดับ ชีวิตแห่งการเป็นอยู่ จึงเป็นอยู่ในลักษณะที่เป็นลูกหนี้ และจะต้องเปลื้องหนี้พระคุณเหล่านี้ตลอดชีวิต

หลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงได้สอนถึงเรื่องคุณธรรมอันสัตว์จะพึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อความผาสุกของหมู่สัตว์เองอยู่สองข้อ คือ กตัญญู และ กตเวที

พระพุทธองค์ทรงสอนให้เราทุกคน เป็นผู้รู้คุณของผู้มีคุณที่เรียกว่า "กตัญญู" ซึ่งแปลว่ารู้คุณ และสอนให้เราตอบแทนคุณแก่ผู้มีคุณ ที่เรียกว่า "กตเวที" ซึ่งแปลว่า ตอบแทนคุณแก่ผู้มีพระคุณ

ความคิดของคนที่จัดว่าคิดดีนั้น จะต้องคิดอย่างนี้เสียก่อน ถ้าคนใดมิได้คิดถึงคุณที่ผู้อื่นได้กระทำแก่ตน และมิได้คิดตอบแทนคุณแก่ผู้ที่มีคุณแก่ตนแล้ว คน ๆ นั้นก็ไม่จัดว่าเป็นคนดี มีระดับจิตใจต่ำกว่าเดรัจฉานบางจำพวกเสียอีก

คุณธรรมทั้งสองประการนี้ ท่านทั้งหลายบางท่านอาจจะคิดว่า เป็นเรื่องเล็กน้อยก็ได้ ความจริงแล้ว ถ้าเราไม่คิดให้ซึ้งเราก็อาจจะเห็นเป็นเรื่องเล็กน้อย เพราะตามปกติคนเราส่วนมาก มักจะมองเรื่องการบำเพ็ญคุณธรรมว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยอยู่แล้ว เช่น การรักษาศีล การฟังธรรม การบริจาคทาน ตลอดจนการไปวัดวาอาราม ว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยของชีวิต ส่วนเรื่องสำคัญของชีวิตนั้นคือกระเสือกกระสนแสวงหาอาหารเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง การแสวงหาเกียรติยศชื่อเสียง การแสวงหาอำนาจ เมื่อคนเราส่วนมาก มีความรู้สึกอย่างนี้ คุณธรรมทั้งสองประการนี้ จึงหมดความหมายไป พระพุทธองค์จึงตรัสว่า คนที่หาได้ยากอย่างยิ่งนั้น ก็คือ คนกตัญญูและกตเวที

เพราะบางคนมีแต่เพียงกตัญญูอย่างเดียว หมายความว่า รู้แต่ว่า มารดาบิดา ครูบาอาจารย์เป็นผู้มีพระคุณ แต่การที่จะตอบแทนคุณนั้น มีน้อยเต็มที เพราะมีปัญหาชีวิตที่เขาเหล่านั้นจะต้องรับผิดชอบมากมาย เป็นต้นว่า ลูกบางคนรู้คุณของมารดาบิดาเหมือนกัน แต่ไม่มีโอกาสที่จะตอบแทนได้ เช่นบางคนก็อ้างความจำเป็นในชีวิต โดยอ้างว่าเงินทองที่จะส่งเสียเลี้ยงดู

บิดามารดาไม่มี ลำพังตัวเองก็เลี้ยงเกือบจะไม่รอดแล้ว หรือมิฉะนั้นบางคนก็อ้างความจำเป็นทางครอบครัวว่า จะต้องเลี้ยงเมียกันต่อไป เลยหมดโอกาสได้เลี้ยงดูมารดาบิดา อย่างนี้ก็มีเพราะคนเราส่วนมากมีความเข้าใจในเรื่องกตัญญูกตเวทีอย่างนี้เอง จึงทำให้บางคนหมดโอกาสที่จะได้ตอบแทนคุณมารดาบิดา ครู อาจารย์

เครื่องหมายของคนชั่ว

ยิ่งในยุคที่โลกกำลังเจริญก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้งนี้ ก็ย่อมจะมีทั้งคุณและมีทั้งโทษ โดยเฉพาะในด้านจิตใจของมนุษย์ในยุคนี้ก็เปลี่ยนแปลงไปมาก ซึ่งอาจจะเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยก็ได้ เพราะสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างเหลือหลาย ในเมื่อมนุษย์ถูกอิทธิพลภายนอกครอบงำเท่าไร อิทธิพลภายในก็หมดไปมากขึ้นเท่านั้น ความเจริญภายนอกมีมากขึ้นเท่าไร ความเจริญภายในก็มีน้อยลงเท่านั้น

ที่ว่าอิทธิพลภายนอกมีมากนั้น คือยุคนี้วัตถุเจริญมาก มนุษย์เราสามารถที่จะเดินทางไปสู่โลกอื่นได้แล้ว เมื่อวัตถุเจริญ

มากขึ้นเท่าไร คนก็นิยมวัตถุกันมากขึ้นเท่านั้น เมื่อนิยมวัตถุมาก จิตใจซึ่งเป็นนามธรรมก็หมดความสำคัญไปมาก เหตุผลที่เราจะพิสูจน์นี้ไม่ยากอะไร คือให้สังเกตดูว่า ยุคนี้คนทำความชั่วเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุภายนอกกันมาก คนที่ตกเป็นทาสของรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส จึงประกอบความชั่วได้ง่ายโดยไม่มีความละอาย ขอแต่เพียงอย่างเดียวว่า ให้ฉันมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายก็แล้วกัน ความละอายต่อบาป ความเกรงกลัวต่อบาปจึงไม่เกิดขึ้น

นี่แหละที่เรียกว่า ทำชั่วลงไปเพราะถูกอิทธิพลภายนอกมาครอบงำ อิทธิพลภายในคือธรรมะที่หักห้ามใจมิให้คิดชั่วก็เลยหมดอำนาจลง เมื่อธรรมะหมดอำนาจไปจากใจคนเท่านั้น คนเราทุกคนก็ประกอบกรรมชั่วได้อย่างสบาย หมดความละอายหมดความเกรงกลัวต่อผลแห่งการกระทำนั้น

นักปราชญ์ทั้งหลายท่านจึงประชุมวิจารณ์กันบ่อยครั้งว่า เพราะเหตุใดศีลธรรมจึงเสื่อมไปจากใจของคนมาก และนักปราชญ์ทั้งหลายก็ให้เหตุผลว่า เพราะยุคนี้วัตถุเจริญมาก จิตใจของคนจึงเสื่อมไป พิจารณาดูแล้ว คล้าย ๆ กับวัตถุนี้มีอิทธิพลกว่าจิต หรือมิฉะนั้นเจ้าวัตถุนี้ก็คงจะชั่วช้าเลว

ทรามมาก เมื่อผู้ใดไปอาเสวนแล้วก็กลายเป็นคนชั่วช้าเลวทรามหมด ซึ่งอันที่จริงวัตถุนั้นหาได้ดีและชั่วไม่ ความดีความชั่วไม่ใช่อยู่ที่วัตถุ เพราะถ้าความดีความชั่วอยู่ที่วัตถุแล้ว คนที่แต่งตัวสวย ๆ โก้ ๆ ก็เป็นคนดีทั้งนั้น คนที่ไม่แต่งตัว คนที่ไม่สวยไม่โก้ ก็เป็นคนชั่วทั้งนั้น ผลสุดท้ายคนเราทุกคนก็ไม่จำเป็นต้องมีศาสนาสำหรับไว้อบรมจิตใจ เพียงแต่สร้างร้านเสริมสวยมาก ๆ สร้างบ้านหลังโต ๆ ขี่รถคันใหญ่ ๆ ก็พอเป็นคนดีได้แล้ว

ถึงคราวที่จะชำระล้างความชั่ว ก็ไม่ยากเย็นอะไร เอาน้ำมาล้างเสียก็หาย หรือไปเข้าสถานที่อาบน้ำ ให้หนูน้อย ๆ นวดให้ ถูหลังให้ ถูตัวให้ ความชั่วก็คงจะหมดไป แล้วก็ประพรมน้ำหอมอย่างดี แค่นี้ความดีก็ฟุ้งขจายไปหมดแล้ว ไม่ช้าก็คงจะเกิดโฆษณาว่า ผงซักฟอกยี่ห้อนั้นสามารถขจัดความชั่วช้าของคนได้มาก แล้วก็โฆษณากันว่า น้ำหอมยี่ห้อนี้เพิ่มความดีได้มาก แผ่ขยายไปได้ไกลอย่างนี้เป็นต้น วิทยุ หนังสือพิมพ์ก็คงจะได้ค่าโฆษณามากขึ้นไปอีก รายการทุก ๆ รายการก็มีแต่เสียงโฆษณาสินค้าเหล่านี้ ห้างร้านเสริมสวยทั้งหลายก็คงจะโฆษณากันเกร่อไปว่า ขอเชิญไปเสริมสร้างความงามและ

ความดีกันที่ร้านนั้นร้านนี้กันเถิด แล้วท่านจะสวยงาม จะเพียบพร้อมด้วยความดี พร้อมกันนั้น เสียงโฆษณาธรรมะว่า ขอเชิญไปฟังเทศน์ ฟังปาฐกถา หรือเจริญภาวนาเพื่อชำระจิตใจให้ผ่องใส ก็คงจะเงียบหายไปในไม่ช้า วัดวาอาราม ก็คงจะเงียบเหงา ปราศจากผู้คน จะมีคนมาวัดก็เห็นจะเป็นเมื่อตอนฌาปนกิจศพเท่านั้น

ซึ่งความเป็นจริงนั้น วัตถุย่อมจะไม่ดีไม่ชั่ว ความดีความชั่วอยู่ที่ใจคนต่างหาก ไม่ใช่อยู่ที่วัตถุ วัตถุนั้นถ้าเรารู้จักใช้ก็เป็นประโยชน์ ถ้าไม่รู้จักใช้ก็ให้โทษ ยกตัวอย่างเช่นมีดเรารู้จักใช้ก็เป็นประโยชน์ เพราะสามารถใช้ผ่าตัดอะไรต่าง ๆ ได้ แต่ถ้าไม่รู้จักใช้ เราอาจจะเอามีดไปเป็นอุปกรณ์ในการกระทำปาณาติบาตก็ได้ พลังงานปรมาณู ถ้ารู้จักใช้ก็เป็นประโยชน์ต่อการทุ่นแรงงานมนุษย์มากเป็นไปเพื่อสันติ ถ้าไม่รู้จักใช้ก็เป็นโทษต่อมนุษยชาติอย่างมหันต์ทีเดียว

ฉะนั้นการที่จิตใจของคนไม่มีศีลธรรมนั้น ไม่ใช่เป็นเพราะความเจริญของวัตถุ ไม่ใช่เป็นเพราะอิทธิพลของวัตถุอย่างเดียว แต่เป็นเพราะมนุษย์เราไม่อบรมจิตใจให้มีคุณธรรมสูง ให้แข็งแกร่งในการต่อต้านกับความชั่วต่างหาก จิตใจของมนุษย์จึงต้องตกเป็นทาสของความชั่วร้ายอย่างถอนตัวกันเกือบไม่ขึ้น

ครั้งหนึ่งได้เคยปรากฏเป็นข่าวอันเกรียวกราวว่า มีนักศึกษาผู้หนึ่ง ศึกษาอยู่ในชั้นอุดมศึกษา ได้แสดงความเห็นออกมาว่า บุญคุณของมารดาบิดาไม่มี เพราะมารดาบิดานั้นมิได้ตั้งใจให้เราเกิดมา ท่านหาความสนุกสนานเพลิดเพลินกันสองคน ส่วนเรานั้นเป็นผลพลอยได้อย่างไม่เต็มใจต่างหาก ตลอดจนบุญคุณของครูบาอาจารย์ก็ไม่มี ท่านมาสอนเราก็เพราะเห็นแก่เงินเดือนต่างหาก หรือเพราะเราจ้างท่านมาสอนต่างหาก ถ้าเราไม่จ้าง ท่านก็คงจะไม่มาสอน เพราะฉะนั้นถ้าครูทำอะไรให้เราไม่พอใจแล้ว เราก็เตะครูได้ ตีหัวครูได้ ด่าแม่ครูได้ อย่างนี้เป็นต้น

ที่เราทุกคนเจริญเติบโตมาได้นี้ ก็มิใช่ว่ามารดาบิดาเป็นผู้เลี้ยงเราด้วยความเต็มใจ แต่เป็นเพราะกฎหมายของบ้านเมืองมีคุ้มครองต่างหาก ถ้าท่านปล่อยให้เราตาย หรือฆ่าเราตาย ท่านก็มีความผิดทางคดีอาญา ฉะนั้นประเพณีของโบราณที่สอนให้เรามีความกตัญญูกตเวทีนั้น เป็นเรื่องของความโง่เขลางมงาย ตลอดจนการทำบุญไหว้พระสวดมนต์ก็เป็นเรื่องของคนงมงายทั้งนั้น ไม่มีประโยชน์อะไร การบูชาเซ่นสรวงก็ไม่มีประโยชน์

บุคคลดังกล่าวนี้ ปฏิเสธผลแห่งการกระทำทั้งหมด ทำดีก็ไม่มีผล ทำชั่วก็ไม่มีผล ท่านเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า เป็นมิจฉาทิฏฐิ ประเภทนัตถิกทิฏฐิ ความเห็นชนิดนี้ปฏิเสธผลแห่งการกระทำ มีมานานแล้วทุกยุคทุกสมัย ความเห็นผิดอย่างนี้ ท่านกล่าวว่ามีโทษหนักกว่าการกระทำอนันตริยกรรมเสียอีก

คนประเภทนี้เราเรียกว่า คนอกตัญญู อกตเวที ในทางศาสนากล่าวว่าเป็นคนชั่ว เป็นภัยแก่โลก ไว้วางใจไม่ได้ ถ้ามนุษย์เราทั้งหมดมีความเห็นอย่างนี้ สังคมมนุษย์ก็ไม่ต่างจากสังคมปศุสัตว์บางจำพวก

เครื่องหมายของคนดี

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า คนที่มีคุณธรรมทั้งสองประการ คือ กตัญญูและกตเวที เป็นคนดี การที่จะดูว่าใครดี ก็ให้ดูที่ตรงนี้ ดังที่ตรัสว่า

"นิมิตฺตํ สาธุรูปานํ กตญฺญู กตเวทิตา"

ความกตัญญูกตเวที เป็นนิมิตคือเครื่องหมายของคนดี

ฉะนั้นคนที่เราเรียกว่า "คนดี" นั้น จะต้องมีคุณธรรมทั้งสองประการนี้ คนอย่างนี้ไม่เป็นภัยแก่โลก ไม่เป็นภัยแก่สังคม เป็นที่พึ่งแก่สรรพสัตว์ได้

โลกของเราที่เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีปกติสุขก็เพราะชาวโลกตั้งมั่นในกตัญญูและกตเวที คุณธรรมทั้งสองข้อนี้ มีอุปการคุณแก่คนทุกคน เพราะชั่วชีวิตของคนเราที่เกิดมานี้ เราจะต้องอาศัยบุคคลอื่น ๆ อีกมาก ชีวิตของคนเราจึงเป็นไปได้ ทุกคนต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่นในเบื้องต้นแห่งชีวิตของเรา เราต้องอาศัยมารดาบิดา เราจึงมีชีวิตอยู่ต่อมาได้ด้วยความสุขสบาย ครั้นอยู่ต่อไปนาน ๆ เราเจริญเติบโตขึ้น มารดาบิดาก็แก่ชราลง ทำอะไรไม่ไหว มารดาบิดาก็ต้องพึ่งพาอาศัยเราผู้เป็นลูกต่อไป ทุกคนต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่อย่างนี้

ทุกคนเกิดมาต้องเป็นผู้อาศัยคนอื่นมาก่อน แล้วจึงจะเป็นที่พึ่งที่อาศัยแก่ผู้อื่นในภายหลังต่อไป ชีวิตของคนที่ใช้ให้เป็นไปในลักษณะดังกล่าว จึงจัดว่าเป็นชีวิตของคนที่ดี เป็นชีวิตที่ประเสริฐ ส่วนชีวิตของคนที่เอาแต่อาศัยผู้อื่นอย่างเดียว โดยที่ผู้อื่นมาอาศัยตนไม่ได้ ชีวิตอย่างนั้นเป็นชีวิตที่ไม่ประเสริฐ

และบุคคลอย่างนี้หาความเจริญได้ยาก ทั้งในคดีโลกและคดีธรรม เพราะเป็นผู้เอาเปรียบโลก เป็นกาฝากของโลก

พระเถระผู้ตั้งมั่นในกตัญญูกตเวที

ในสมัยพุทธกาลนั้น แม้แต่พระเถระผู้เป็นอรหันต์ก็ยังต้องประพฤติธรรมทั้งสองข้อนี้ เช่น พระสารีบุตรเถระ เป็นต้น ท่านเป็นอัครสาวกฝ่ายขวาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอรหันต์ ก่อนที่ท่านจะบวชในสำนักของพระพุทธเจ้านั้น ท่านได้ฟังธรรมะจากพระอัสสชิเถระ ในขณะที่พระอัสสชิกำลังออกบิณฑบาตตอนเช้า พระอัสสชิได้แสดงถึงหลักคำสอน ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพียงย่อ ๆ ให้พระสารีบุตรฟังว่า

เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา เตสํ เหตุํ ตถาคโต (อาห)
เตสญฺจ โย นิโรโธ เอวํ วาที มหาสมโณติ

"ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณทรงสั่งสอนอย่างนี้"

เมื่อพระอัสสชิแสดงธรรมจบลง พระสารีบุตรก็ได้ดวงตาเห็นธรรมทันที คือเห็นว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนแต่มีการดับไปเป็นธรรมดา จากนั้นจึงได้ขอบวชในสำนักของพระพุทธเจ้า เมื่อท่านบวชแล้วไม่นานก็สำเร็จเป็นพระอรหันต์ ท่านทราบว่าพระอัสสชิอยู่ในทางทิศใด ก่อนที่ท่านจะนอนท่านจะต้องหันหน้าไปทางทิศนั้น แล้วก็กราบไปทางทิศที่พระอัสสชิพักอยู่ และได้นอนหันศีรษะไปทางทิศนั้นเสมอ เป็นการแสดงความเคารพและระลึกถึงคุณที่พระอัสสชิได้แสดงธรรมให้แก่ตน

อยู่ต่อมาอีกครั้งหนึ่ง ในสมัยที่พระพุทธองค์ทรงประทับอยู่ ณ วัดเชตวัน นครสาวัตถี ครั้งนั้นได้มีพราหมณ์แก่ผู้ยากจนคนหนึ่ง ศรัทธาในพระศาสนามาก ได้มาอาศัยวัดอยู่เพราะเป็นคนอนาถา พราหมณ์เฒ่าผู้นี้ชื่อท่านราธะ ท่านคอยปรนนิบัติรับใช้พระสงฆ์ทั่ววัดด้วยการกวาดลานวัดบ้าง ถางหญ้าบ้าง กวาดกุฏิบ้าง แล้วก็อาศัยรับประทานข้าวก้นบาตรพระไปวันหนึ่ง ๆ วันหนึ่งราธะพราหมณ์มีศรัทธาอยากจะบวชมาก ก็ไปหาพระสงฆ์ในวัดขอให้บวชเป็นพระภิกษุ แต่พระสงฆ์เหล่านั้นก็

ไม่ยอมบวชให้ เพราะเห็นว่าแก่มากแล้ว ปรนนิบัติพระสงฆ์ไปอย่างนี้ก็ได้รับผลบุญถมเถไป

เช้าวันหนึ่ง พระพุทธองค์ได้ตรวจดูอินทรีย์ของสัตว์ทั้งหลายว่า มีผู้ใดบ้างที่ควรแก่การบรรลุมรรคผล ก็ปรากฏในข่ายแห่งพระญาณว่า ราธะผู้นี้มีอินทรีย์แก่กล้า ควรแก่การที่จะได้บรรลุอรหัตตผล จึงได้เสด็จไปโปรดตอนเช้า ในขณะนั้นราธะพราหมณ์กำกังกวาดลานวัด ถางหญ้าอยู่ พระพุทธองค์จึงตรัสถามว่า

"พราหมณ์ เธอเที่ยวทำอะไรอยู่"

ราธะกราบทูลว่า "ข้าพระองค์กำลังทำวัตรปฏิบัติแก่พระภิกษุทั้งหลายอยู่ พระเจ้าข้า"

พระพุทธองค์ตรัสถามต่อไปว่า "แล้วเธอได้รับการสงเคราะห์จากพระภิกษุเหล่านั้นบ้างหรือ"

ราธะพราหมณ์กราบทูลว่า "ได้พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ได้แต่เพียงอาหารเท่านั้น แต่ท่านไม่ให้ข้าพระองค์ได้บวช"

จากนั้นพระพุทธองค์จึงได้เรียกประชุมสงฆ์ แล้วตรัสถามว่า "ภิกษุทั้งหลาย ใครระลึกถึงคุณของพราหมณ์ผู้นี้บ้าง มีบ้างหรือ"

ในขณะนั้นพระสารีบุตรกราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระ-องค์ระลึกได้ เมื่อข้าพระองค์ออกบิณฑบาตอยู่ในกรุงราชคฤห์ พราหมณ์นี้ได้ให้คนถวายภิกษาหนึ่งทัพพีที่เขานำมาเพื่อตน ข้า-พระองค์ระลึกถึงคุณของพราหมณ์ผู้นี้ได้"

พระพุทธองค์จึงตรัสว่า "สารีบุตร ก็การที่เธอเปลื้องพราหมณ์ผู้มีอุปการะที่ได้กระทำมาแล้วอย่างนี้ให้พ้นจากทุกข์ไม่ควรหรือ"

พระสารีบุตรกราบทูลว่า "ควรแท้พระเจ้าข้า ข้าพระองค์จักให้เขาบวช" แล้วพระสารีบุตรก็บวชให้ นี่เป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของพระสารีบุตร ที่ไม่ลืมคุณของผู้อื่นที่มีต่อท่าน แม้ว่าจะเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็ยังคิดตอบแทน.

นิทานเรื่องผลแห่งความกตัญญู

มีนิทานจีนอยู่เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นนิทานที่สอนถึงเรื่องความกตัญญูไว้ได้ดีมาก เป็นนิทานเก่าแก่ คิดว่านำมาเล่าสู่กันฟังคงจะเป็นประโยชน์ และเป็นตัวอย่างอันดีแก่บรรดาผู้เป็นลูกทุกคนที่กำลังทอดทิ้งพ่อแม่

ในประเทศจีน ที่เมืองซัวไซไถ่หงวนฮู มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง ในครอบครัวนี้มีเพียงสามคนเท่านั้น คือมีพ่อแม่ และลูกชายซึ่งเติบโตเป็นหนุ่มเต็มตัว ลูกชายชื่อฮู แซ่เอียรวมเรียกชื่อเด็กหนุ่มผู้นี้ว่า เอียฮู อยู่ต่อมาพ่อบ้านคือบิดาของเอียฮูก็ตายลง ทอดทิ้งภรรยาและลูกไว้เผชิญกับชะตาชีวิตตามลำพังเท่านั้น

มารดาของเอียฮูเป็นคนชราอายุมากแล้ว ทำงานอะไรก็ไม่ไหว ครอบครัวนี้มีอาชีพในทางทำนา มีนาอยู่ทั้งหมด ๕๐ ไร่ เมื่อพ่อตายลง เอียฮูเด็กหนุ่มก็ต้องทำนาแทนพ่อต่อไป ส่วนนางผู้เป็นมารดานั้นเล่า ก็แก่เฒ่าทำนาไม่ไหวเสียแล้ว นางจึงอยู่เฝ้าบ้าน ทำงานในบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ไปตามประสาคนแก่ เอียฮูเด็กหนุ่มผู้นี้หาได้มีความกตัญญูต่อแม่ของตนไม่ เอาแต่เที่ยวเตร่เฮฮา มารดาว่ากล่าวไม่ได้ ทำอะไรก็เอาแต่ใจตัวเอง

นางมีความคับแค้นใจเป็นอันมาก เพราะนางมีบุตรชายคนเดียว ก็หวังที่จะฝากผีฝากไข้ แต่ลูกชายก็มีความประพฤติตนไม่ดี การทำนาหรือก็ไม่เกิดผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย บางปีฝนก็แล้ง บางปีฝนก็มากจนน้ำท่วมนาเกิดความเสียหาย นางก็ไม่

ปริปากพูดอะไรให้ลูกต้องกระทบกระเทือนใจ เมื่อนางคิดถึงบุตร ก็ได้แต่นั่งร้องไห้เพียงคนเดียว สามีผู้เป็นคู่ชีวิตก็จากนางไปเสียแล้ว นางมีความว้าเหว่และทุกข์ใจมาก แต่ก็สู้อดทนเพราะความรักลูก

เอียยูผู้ทำนาได้ข้าวปลาไม่บริบูรณ์เหมือนคนอื่นเขา ทั้ง ๆ ที่นาก็มีถึง ๕๐ ไร่ แต่ผลที่ได้รับกลับไม่พอกิน เด็กหนุ่มผู้นี้ก็หาได้คิดเฉลียวใจไม่ว่า เป็นเพราะเหตุใด เขาคิดแต่เพียงว่าเป็นคราวเคราะห์ของเราเองจึงทำให้ได้ผลไม่บริบูรณ์ หาได้คิดไม่ว่าเป็นเพราะตัวเองขาดความกตัญญูกตเวทีต่อแม่ผู้มีพระคุณ

ณ เมืองเสฉวน ได้มีพระเถระรูปหนึ่ง ชื่อ บ่อจี่ไต้สือ เป็นผู้สำเร็จฌานอภิญญาเจริญอิทธิบาทภาวนา เป็นผู้มีอายุยืนเพราะสำเร็จวิชาที่เรียกว่า อภิญญา คนสมัยนั้นเรียกว่าวิชาอายุวัฒนะ เอียยูเด็กหนุ่มเมื่อได้ทราบข่าว ก็อยากจะไปเรียนวิชาอายุวัฒนะกับท่าน “บ่อจี่ไต้สือ” วันหนึ่งจึงเข้าไปลาแม่และเรียนให้แม่ทราบว่าตนเองจะเดินทางไปเรียนวิชาอายุวัฒนะยังเมืองเสฉวนกับพระชื่อบ่อจี่ไต้สือ

มารดาจึงเตือนลูกว่า การเรียนวิชาอายุวัฒนะนั้นยากมากไม่ใช่เรียนได้ง่าย ๆ เวลานี้แม่ก็แก่มากแล้ว ถ้าลูกเดินทางไป

เมืองเสฉวนเสีย แม่จะอยู่กับใคร และใครเล่าเขาจะเลี้ยงดูแม่ ตามโบราณประเพณีนั้นเมื่อพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่และแก่เฒ่ามาก ลูกนั้นไม่ควรจะเดินทางไกล ควรจะอยู่คอยดูแลแม่ ทั้งเวลานี้ บิดาของลูกก็สิ้นชีวิตไปแล้ว ตัวของลูกเองก็ไม่มีสามพี่สี่น้อง ตัวคนเดียวแท้ ๆ แม่ก็มีลูกเพียงคนเดียวเท่านั้น ก็หวังจะพึ่งพิงไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ ถ้าลูกไปเสียแล้ว แม่จะได้ใครมาอยู่เป็นเพื่อนเล่า

การไปของลูกครั้งนี้จะสำเร็จสมความปรารถนาหรือไม่ ลูกก็ยังไม่ทราบ ลูกไม่คิดดูบ้างว่า ตั้งแต่โบราณกาลมา ผู้ที่เรียนวิชาอายุวัฒนะได้สำเร็จนั้น ก็เพราะเอาคุณธรรมคือความกตัญญูเป็นที่พึ่ง จึงสามารถเรียนวิชาได้สำเร็จ แม้แต่ผู้ที่ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านก็ต้องอาศัยความกตัญญูเป็นที่ตั้ง

ลูกจะทิ้งแม่ไปอย่างนี้ ลูกไม่คิดกตัญญูบ้างหรือ นางก็ก็ได้แต่อ้อนวอนลูกชายอย่างนี้ แต่เอียฮู้ผู้เป็นลูกหาได้เชื่อฟังไม่ คิดจะเดินทางไปให้ได้ เสร็จแล้วก็จัดแจงเก็บเครื่องเสบียงในการเดินทาง พร้อมทั้งเงินตราสำหรับใช้จ่าย ออกเดินทางจากบ้าน นางผู้เป็นแม่ก็ได้แต่นั่งมองลูกเก็บข้าวของ แล้วน้ำตาก็เอ่อท้นออกมาด้วยความเสียใจ พอลูกเดินทางออกจาก

บ้านลับตาไปเท่านั้น นางก็เป็นลมสลบแน่นิ่งไปด้วยความเสียใจและห่วงใยลูก คนข้างบ้านเห็นเหตุการณ์ก็พากันมาช่วยแก้ไขจนกระทั่งนางรู้สึกตัวฟื้นขึ้น แล้วนางก็นั่งร่ำไห้บ่นถึงลูกอยู่ร่ำไป

พระเถระปลอมมาเทศน์

เอียฮู เมื่อเดินทางออกจากบ้าน ก็มุ่งหน้าตรงไปยังเมืองเสฉวน โดยมิได้ห่วงใยในมารดาเลยแม้แต่น้อย หวังจะเรียนวิชาอายุวัฒนะให้สำเร็จลงจงได้ เมื่อเดินไปได้ประมาณครึ่งทางก็เห็นพระเถระองค์หนึ่งนั่งเทศนาโปรดสัตว์อยู่ข้างถนน เอียฮูเดินทางไปถึงที่แสดงธรรมนั้น จึงยืนหยุดฟังด้วยความสนใจ

พระเถระรูปนั้นเทศน์ว่า เมื่อมาพิจารณาดูโลกเราในปัจจุบันนี้แล้ว รู้สึกสังเวชใจ มนุษย์ในโลกปัจจุบันนี้ประกอบแต่กรรมชั่ว มีใจบาปหยาบช้ามาก ไม่รู้จักบุญคุณของมารดาบิดา ครูอาจารย์ และผู้มีอุปการคุณ ทอดทิ้งมารดาบิดาที่แก่เฒ่าแล้ว บุคคลเหล่านี้จะหาความเป็นสิริมงคลได้แต่ที่ไหน มีแต่อัปมงคล คิดแต่อาฆาตมาตร้ายต่อกัน ไม่มีจิตใจเมตตา

ต่อสัตว์ เป็นผู้หญิงก็คิดแต่จะแต่งตัวเที่ยวเตร่ดูมหรสพ การบ้านการเรือนก็ไม่เอาใจใส่ บ้านช่องปล่อยสกปรกรกรุงรัง เอาแต่แต่งตัวเท่านั้น พ่อแม่สร้างหลักทรัพย์เอาไว้ให้แล้วก็ไม่รู้จักรักษาไว้ให้ดี ครั้นสิ้นบุญของพ่อแม่ ลูก ๆ ก็แย่งทรัพย์มรดก ถึงกับต้องฟ้องร้องทางศาลเป็นความกัน จนกระทั่งทรัพย์สินเหล่านั้นต้องตกไปเป็นของคนอื่นจนหมดสิ้น พี่น้องก็ต้องแตกความสามัคคีต่อกัน

เขามิได้คิดเลยว่า เมื่อตายไปแล้วก็นำเอาไปไม่ได้ ต้องทอดทิ้งไว้เป็นสมบัติประจำโลก ที่คนเหล่านั้นไม่มีความอารีต่อกัน คิดประทุษร้ายต่อกัน ในขณะที่ยังไม่ประสบต่อความพิบัตินั้น ก็เพราะบุญแต่ปางก่อนสนับสนุนอยู่ ความพิบัติจึงไม่ปรากฏให้เห็นโดยเร็ว แต่ถึงกระนั้นความพิบัติเหล่านี้ก็ต้องตกไปถึงลูกหลานจนได้ในวันหนึ่ง ซึ่งมีหลักฐานให้เห็นอยู่มากมาย บางครอบครัวนั้นพ่อแม่ร่ำรวย สร้างหลักทรัพย์ไว้ให้แก่ลูกหลาน ครั้นคนเหล่านั้นตายลง ไม่ช้าลูกหลานก็ต้องตกระกำลำบาก เพราะพ่อแม่หาทรัพย์มาด้วยความไม่ยุติธรรม ไม่สุจริต

คำปริศนาของพระเถระ

เอียฮูเมื่อได้ฟังไปก็เกิดความสนใจ เลื่อมใสในคำเทศนาสั่งสอนของพระเถระนั้น เมื่อท่านเทศน์จบลง เอียฮูจึงเข้าไปกราบแล้วถามพระเถระว่า พระคุณเจ้าเดินทางมาจากไหน ?

พระเถระก็ตอบว่า "เรามาเมื่อน้ำจืด"

เอียฮูก็ถามต่อไปว่า "แล้วพระคุณเจ้าจะเดินทางต่อไปที่ไหนอีก ?"

พระเถระตอบว่า "เราไปแล้วไม่มีใจ"

เอียฮูจึงถามต่อไปด้วยความสนใจว่า "พระคุณเจ้าอายุพรรษาสักเท่าไรแล้ว ?"

พระเถระตอบว่า "เราเรียนวิชาอายุวัฒนะได้สำเร็จแล้ว อายุของเราจึงประมาณไม่ได้ว่าเท่าไร"

เอียฮูจึงถามว่า "พระคุณเจ้ามีอายุยืนอยู่เพื่อที่จะคอยใครหรือ ?"

พระเถระจึงตอบว่า "เรามีอายุอยู่เพื่อที่จะคอยคนที่ไม่มีความรู้สึกตัวว่าชั่ว"

เอียยูได้ฟังเช่นนั้นก็สงสัยว่า เอ ! ท่านสมณะรูปนี้พูดเป็นปริศนาขอบกลอยู่ แล้วจึงถามท่านพระเถระต่อไปว่า "ก็ท่านเรียนวิชาอายุวัฒนะสำเร็จแล้ว ท่านรู้จักพระเถระที่ชื่อ**บ่อจี่ไต้สือที่เมืองเสฉวน** หรือไม่ ?"

พระเถระย้อนถามว่า "เธอถามถึงท่านสมณะบ่อจี่ไต้สือทำไม ?"

เอียยูตอบว่า "กระผมประสงค์จะเดินทางไปศึกษาวิชาอายุวัฒนะกับท่านบ่อจี่ไต้สือ"

พระเถระตอบว่า "การที่จะเรียนวิชาอายุวัฒนะได้สำเร็จนั้น จะต้องเรียนโดยตรงกับพระพุทธเจ้า เธอไม่ต้องเดินทางไปยังนครเสฉวนให้เหนื่อยยากดอก"

เอียยูจึงพูดกับพระเถระว่า "บัดนี้พระพุทธเจ้าท่านก็เสด็จดับขันธ์ปรินิพพานไปแล้ว ทำอย่างไรเราจึงจะพบท่านได้เล่า ?"

พระเถระจึงบอกว่า "การที่จะพบพระอรหันต์นั้นไม่ยากดอก เธอจงเดินทางกลับไปบ้านของเธอเถิด ท่านที่ใส่เสื้อกลับใส่รองเท้ากลับนั่นแหละคือพระอรหันต์ของท่าน เธอจงอย่าลืมคำที่เราบอกนะ"

เอี่ยฮู้ได้ยินพระเถระพูดเป็นอัศจรรย์เช่นนั้น จึงหันหน้ากลับเพื่อเอาของที่สะพายไปลงวางไว้ เพื่อที่จะซักไซ้ให้แน่นอนจะแจ้งลงไป เมื่อวางของลงแล้วก็หันกลับมาเพื่อสนทนากับพระเถระ แต่ปรากฏว่าพระเถระหายตัวไปเสียแล้ว เอี่ยฮู้จึงคิดว่าพระเถระองค์นี้จะต้องเป็นผู้วิเศษสำเร็จวิชาชั้นสูง คือ อภิญญาเป็นแน่ แล้วมาชี้แจงตัวเรา อย่ากระนั้นเลยเราจะรีบเดินทางกลับบ้านดีกว่า จึงจัดแจงยกเสบียงกรังขึ้นสะพายแล้วหันหน้าเดินทางกลับมาทางเก่า

ในระหว่างเดินทางกลับบ้าน ก็คิดถึงคำของพระเถระรูปนั้นอยู่เสมอ จนกระทั่งถึงบ้าน เวลานั้นเป็นเวลาเที่ยงคืน ผู้คนหลับหมดแล้ว พอถึงหน้าบ้านจึงเคาะประตูเรียกแม่....แม่จ๋า....แม่....เปิดประตูรับด้วย มารดาของเอี่ยฮู้ เมื่อลูกเดินทางออกจากบ้าน นางก็เฝ้าแต่คิดถึงห่วงใยลูก กินไม่ได้นอนไม่หลับร่างกายผ่ายผอมลง เมื่อนางได้ยินเสียงใครมาร้องเรียกแม่จ๋า....แม่ ที่ประตู ฟังคล้ายเสียงของลูกมาร้องเรียก นางก็ยังไม่เชื่อหูคิดว่าคงจะเป็นเพราะความผูกพันในลูก จึงทำให้ได้ยินเป็นเสียงลูกมาเรียก

แต่เสียงเรียกว่า แม่....แม่จ๋า....แม่....ก็ยังดังอยู่ นางจึงคิดว่า เราไม่ได้ฝันไปนี่ เรายังไม่หลับ เสียงลูกมาร้องเรียก

ให้เปิดประตู นางก็ดีใจว่าลูกกลับมาแล้ว ด้วยความรีบร้อน จึงหยิบเสื้อมาสวมใส่ หยิบรองเท้ามาใส่ โดยมิได้พิจารณาดูเสียก่อน จึงใส่กลับกันหมด รีบกระวีกระวาดลุกไปถอดกลอน พอเปิดกลอนออกก็พบว่า เอียยู ลูกรักของนางนั่นเอง นางดีใจจนพูดไม่ออก ตื้นตันใจอย่างบอกไม่ถูก

เอียยู เมื่อเห็นแม่ใส่เสื้อกลับ ใส่รองเท้ากลับตรงตามที่ที่ท่านสมณะบอกไว้ ว่าผู้ที่ใส่เสื้อกลับ ใส่รองเท้ากลับนั่นแหละเป็นพระอรหันต์ของท่าน เอียยูเกิดความสำนึกผิด ก้มลงกราบที่เท้าของผู้เป็นมารดา แล้วหลั่งน้ำตาด้วยความเสียใจในการกระทำของตน แล้วขอโทษต่อผู้เป็นมารดาที่ตนเองได้ทอดทิ้งไปว่า *"ต่อแต่นี้ไปตนจะประพฤติตนเป็นลูกที่ดีของแม่ตลอดไป จะไม่ทอดทิ้งแม่อีก* แม่เป็นพระอรหันต์ของลูก"

มารดาจึงถามว่า มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นหรือลูก จึงได้ร้องห่มร้องไห้อย่างนี้ เอียยูแหงนหน้าขึ้นมองหน้าผู้บังเกิดเกล้าด้วยน้ำตานองหน้า แล้วเล่าให้แม่ฟังว่า ในระหว่างทางที่เดินทางไปเมืองเสฉวนนั้น ได้พบพระเถระท่านแสดงธรรมอบรมพุทธบริษัทอยู่ ตนจึงเข้าไปหยุดฟังและเกิดความเลื่อมใส **จนกระทั่งพระเถระให้ลูกเดินทางกลับบ้าน แล้วจะพบพระ**

อรหันต์ ผู้ที่เป็นพระอรหันต์ของลูกก็คือ ผู้ที่ใส่เสื้อกลับรองเท้ากลับ บัดนี้ลูกพบพระอรหันต์ในดวงใจของลูกแล้ว ต่อจากนี้ไปลูกจะบูชาพระอรหันต์ของลูกตลอดชีวิต

นางจึงก้มหน้าดูตัวของนาง ก็รู้ว่าได้ใส่เสื้อกลับรองเท้ากลับ ผู้เป็นมารดาจึงพูดปลอบใจลูกว่า ดีแล้วลูกรัก อย่าเสียใจไปเลย แม่อภัยให้ลูกทุกอย่าง ขอให้ลูกจงตั้งมั่นไว้ในกตัญญูเถิด แล้วลูกของแม่จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง เพราะคุณธรรมข้อนี้ เป็นสิริมงคลแก่ผู้ปฏิบัติมาก

ผลแห่งความกตัญญู

ตั้งแต่นั้นมา เอียยูก็ตั้งหน้าทำนาด้วยความขยันขันแข็งต่อไปโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก ดูแลเอาใจใส่ปรนนิบัติแม่มิให้เดือดร้อนใจ ให้อยู่อย่างสุขสบาย ปรากฏว่าข้าวกล้าในนาปีนั้นอุดมสมบูรณ์อย่างน่าอัศจรรย์ ซึ่งเดิมทีเดียว เอียยูทำนา ๕๐ ไร่ ได้ผลเกือบไม่พอกินพอใช้ แต่ก่อนที่ข้าวกล้าในนาจะได้รับการเก็บเกี่ยว มารดาของเอียยูก็ล้มเจ็บลงอย่างหนัก เอียยูเที่ยวตามหาหมอมารักษาจนสุดความสามารถ แต่ก็ไม่สามารถ

จะรักษาหญิงชราผู้เป็นมารดาของตนให้หายได้ ผลสุดท้ายเวลาแห่งความวิปโยคก็มาถึง นางลืมตามองดูบุตรครั้งสุดท้ายแล้วพูดขึ้นอย่างแผ่วเบาว่า ลูกรักของแม่ เจ้าจงตั้งมั่นในความกตัญญูกตเวทีตลอดไปเถิด แล้วเจ้าจะเจริญ จงจำคำของแม่ไว้ แม่ลาก่อนนะ แล้วเปลือกตาของผู้เป็นแม่ก็หรี่หลับ วิญญาณดับสิ้นลงด้วยความสงบ

เอียยูเด็กหนุ่มซึ่งเฝ้าพยาบาลแม่อยู่อย่างใกล้ชิดด้วยความเป็นห่วง เห็นแม่สงบแน่นิ่งไปเช่นนั้นก็ตกใจเขย่ากายร้องเรียกแม่ แม่จ๋า แม่ แม่ เป็นอะไรไป โธ่ ! แม่ ถึงจะเขย่าเท่าไรร่างของหญิงชราผู้บังเกิดเกล้าก็หาได้ไหวติงไม่ คงนอนสงบแน่นิ่งอยู่ตามเดิม เอียยูเอาสำลีไปวางที่ปลายจมูกเพื่อจะดูว่าลมหายใจของผู้เป็นมารดายังมีอยู่หรือไม่ สำลีก็ไม่ไหวติง เด็กหนุ่มฟุบหน้าลงบนทรวงอกของผู้บังเกิดเกล้าที่ตนเคยซบมาเมื่อตอนเยาว์ และได้ทอดทิ้งเหินห่างจากทรวงอกของแม่ที่เคยให้ความอบอุ่นมาเป็นเวลาช้านาน คร่ำครวญร้องเรียกหาแม่ให้คืนกลับมา แต่อนิจจา ใครเล่าจะนำเอาดวงวิญญาณของแม่กลับคืนมาได้

เอียฮูเพ้อรำพันว่า แม่มีพระคุณต่อลูกเหลือเกิน ได้ให้กำเนิดและเลี้ยงชีวิตลูกมาจนเติบใหญ่ ลูกหาได้คิดถึงคุณของแม่ไม่ ลูกผิดไปแล้วที่ลูกไม่มีความกตัญญูต่อแม่ แต่เมื่อลูกนึกถึงคุณของแม่ ลูกมีความสำนึกผิด คิดกลับตัวใหม่ตั้งตนเป็นลูกที่ดีของแม่ คิดว่าจะเลี้ยงแม่ให้มีความสุขความสบายให้มากกว่าที่แม่ต้องจะเป็นทุกข์เฝ้าห่วงใยในตัวลูก แต่ลูกมีบุญน้อย แม่ต้องมาด่วนจากลูกไปเสียก่อนที่ลูกจะชดใช้หนี้พระคุณของแม่ โธ่....แม่จ๋า ชาติหน้าขอให้ลูกได้เกิดเป็นลูกของแม่อีก และขอให้ลูกจงอย่าเป็นลูกที่ชั่วช้าเหมือนชาตินี้เลย เอียฮูเด็กหนุ่มคร่ำครวญด้วยความทุกข์โศกอย่างแสนสาหัส จนกระทั่งเป็นลมสลบแน่นิ่งไป ดุจดังเมื่อตอนที่ตนหนีแม่ออกจากบ้าน ทำให้แม่ต้องเสียใจร้องไห้จนสลบไปในครั้งนั้น นี่แหละกรรมย่อมสนองแก่ผู้กระทำเสมอ จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ชาวบ้านผู้เห็นการณ์ต่างก็พากันมาช่วยแก้ไขจนเอียฮูฟื้นคืนความรู้สึกขึ้นมาอีกวาระหนึ่ง

เมื่อเอียฮูฟื้นขึ้นมาแล้ว ก็ร้องไห้คร่ำครวญถึงแม่อยู่ต่อไป ชาวบ้านก็พากันมาช่วยปลอบใจ จนกระทั่งเอียฮู

คลายความเศร้าโศกลงไปบ้าง จึงจัดแจงปลงศพมารดา แล้วนำเอาไปฝังตามธรรมเนียมจีน

เอียยูไปเยี่ยมมารดาที่หลุมฝังศพเป็นประจำทุกวัน ถึงมารดาจะตายไปแล้วหลายวัน แต่เขาก็หาได้คลายความเศร้าโศกลงไปได้ไม่ อยู่มาวันหนึ่ง บ้านที่อยู่ใกล้เคียงมีงิ้ว อันเป็นมหรสพประจำปี เอียยูจึงคิดที่จะไปดูงิ้วให้หายคลายทุกข์ไปบ้างชั่วขณะหนึ่ง จึงเดินทางออกจากบ้านไปดูงิ้ว เผอิญงิ้วคืนนั้นก็แสดงถึงเรื่องลูกที่มีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ในเนื้อเรื่องนั้นมีอยู่ตอนหนึ่ง ที่ลูกผู้ตั้งมั่นในกตัญญู เมื่อแม่ตายไปแล้ว ก็เอาไม้มาแกะเป็นรูปแม่ เอาไปตั้งไว้บนหิ้งบูชาเซ่นไหว้เป็นประจำ

สาเหตุที่เอาไม้มาแกะเป็นรูปแม่ไว้บูชานี้ มีอยู่ว่าเด็กหนุ่มผู้นี้มีอาชีพเลี้ยงแกะ เช้าขึ้นก็ไล่แกะไปกลางทุ่ง เย็นลงก็ไล่แกะกลับบ้าน เด็กหนุ่มผู้นี้เป็นคนโหดร้ายมาก ไม่มีความเคารพบิดามารดาของตน เป็นคนอกตัญญู อยู่ต่อมาพ่อก็ตายลง ทิ้งให้ผู้เป็นแม่อยู่กับตนสองคนเท่านั้น ถ้าวันใดมารดาหุงหาอาหารไปส่งกลางทุ่งช้าไปก็เกิดโทสะ ด่าว่าผู้เป็นแม่ต่าง ๆ นานา บางครั้งก็ตบตีแม่ผู้แก่เฒ่านั้นอย่างไม่ปราณี เด็กหนุ่มผู้นี้ประพฤติ

ตนอย่างนี้เป็นอาจินต์ ผู้เป็นแม่ก็ร้องห่มร้องไห้เสียใจอยู่เสมอ จะว่ากล่าวสอนลูกก็ไม่ได้ ลูกก็ใช้กำลังตบตีเอา

อยู่มาวันหนึ่ง ในขณะที่เด็กหนุ่มผู้นี้ไล่แกะไปเลี้ยงกลางทุ่ง เมื่อฝูงแกะกำลังเล็มหญ้าอยู่ด้วยความร้อนจึงหลบมานั่งในร่มไม้ใกล้ฝูงแกะนั้น ได้มีแกะแม่ลูกอ่อนตัวหนึ่งกำลังให้ลูกกินนม ลูกแกะตัวนั้นกำลังคุกเข่าลงดูดนมแม่ด้วยความเคารพ เด็กหนุ่มผู้นี้ก็นั่งดูแกะแม่ลูกสองตัวนั้นด้วยความสนใจ จึงนึกเรื่อยเปื่อยไปว่า ลูกแกะในระยะที่ยังเล็กอยู่นี้ ต้องอาศัยนมของแม่แกะกินเป็นอาหารจึงเจริญเติบโตขึ้นมาได้ และลูกแกะก็กินนมแม่ของมันด้วยความเคารพ แม่แกะก็เอาลิ้นเลียขนลูกของมันด้วยความรักด้วยความเอ็นดู

เด็กหนุ่มผู้นั้นก็นึกย้อนมาถึงตัวเองว่า เราเมื่อตอนเป็นเด็กก็คงจะต้องกินนมแม่มาอย่างนี้ แม่ก็คงจะรักเราเอ็นดูเราเหมือนแม่แกะตัวนี้เป็นแน่ แต่ว่าเมื่อตอนเป็นเด็กนั้น เรารับประทานนมแม่อย่างนี้หรือเปล่าก็ไม่ทราบได้ ทราบแต่ว่าเดี๋ยวนี้ถ้าวันใดแม่หุงอาหารมาส่งเราช้าไป หรือรสอาหารไม่ถูกปากเรา เราก็ด่าว่าแม่ ตบตีแม่ เราทำอย่างนี้ไม่ถูกนี่ เราเป็นมนุษย์ แม้แต่

สัตว์เดียรัจฉานมันก็ยังมีความเคารพแม่บังเกิดเกล้าของมัน เรา เป็นมนุษย์แท้ ๆ ยังไม่เคารพในมารดาบิดา

เมื่อคิดไปถึงการกระทำอันโหดร้าย ของตนต่อมารดาผู้บังเกิดเกล้าเช่นนั้น จึงเกิดสำนึกผิดขึ้นมา สงสารมารดาผู้แก่เฒ่าต้องลำบากยากเข็ญเพราะตนผู้เป็นลูก แทนที่จะเลี้ยงดูท่านให้สบาย แต่ก็ต้องมาทรมานให้ลำบาก ต้องหุงหาอาหารให้แก่ตนแต่เช้าตรู่ เมื่อหุงเสร็จแล้วยังต้องหิ้วมาส่งกลางทุ่งอีกด้วยระยะทางไกล ๆ เมื่อนั่งคิดไปน้ำตาก็ไหลออกมาด้วยความสำนึกบาป จึงคิดว่าวันนี้เราจะไปเอาอาหารที่บ้านมารับประทานเอง ไม่ต้องให้แม่หิ้วมาส่งลำบาก ขณะนั้นก็พอดีได้เวลาที่หญิงชราจะต้องนำอาหารมาส่งลูกชาย เด็กหนุ่มผู้นี้ก็เหลียวไปดูต้นทาง เห็นแม่เดินลัดทุ่งมาด้วยความรีบร้อน จึงรีบลุกขึ้นวิ่งไปหาแม่อย่างรวดเร็ว เพื่อไปรับอาหารจากแม่

ในขณะที่วิ่งไปนั้น หญิงชราผู้เป็นแม่เห็นลูกชายวิ่งมาฝุ่นตลบอย่างไม่คิดชีวิตชีวาเช่นนั้น ก็ตกใจกลัวตัวสั่น คิดว่าตายแน่แล้ววันนี้ ลูกคงตีเราตายแน่ ดูซิ ลูกวิ่งมาด้วยความโกรธ ลูกคงจะหิวมาก นางจึงหยุดคิดด้วยความลังเลใจว่าจะทำอย่างไรดี จะไม่วิ่งหนีหรือ ลูกก็จะตีเอาด้วยแผ่นกระดานที่

ถืออยู่เป็นประจำ เมื่อปล่อยให้ลูกตี ลูกก็จะบาปหนัก ความเจ็บปวดรวดร้าวนั้น นางพอทนได้เพราะความรักลูก สงสารลูก นางทนได้ทุกอย่าง

นางคิดเช่นนั้นจึงตัดสินใจวิ่งหนีดีกว่า แต่จะวิ่งเร็วก็ไม่ได้เกรงว่าอาหารจะหก ลูกจะไม่ได้รับประทาน เมื่อเด็กหนุ่มเห็นแม่กลับหลังวิ่งหนีเพราะความเข้าใจผิดเช่นนั้น ก็ตะโกนไปว่าแม่อย่าหนี แต่เสียงที่ตะโกนไปนั้น เหมือนกับไปยุให้แม่ต้องวิ่งเร็วยิ่งขึ้น ด้วยคิดว่าตายแน่แล้ววันนี้ ลูกคงจะหิวมาก จึงโกรธแม่มากมายเพียงนี้ นางวิ่งไปน้ำตาก็ไหลรินออกมาด้วยความระทมทุกข์ คิดไปว่านางช่างมีกรรมเหลือเกิน มีลูกชายคนหนึ่งหวังจะพึ่งพาอาศัยด้วยความสุขเมื่อแก่เฒ่า ก็พึ่งพาอาศัยไม่ได้ นางต้องอยู่อย่างทุกข์ทรมานทุกวัน ก็พอดีเบื้องหน้าของนางนั้นมีสระใหญ่ขวางหน้าอยู่ นางจึงตัดสินใจว่ากระโดดน้ำตายดีกว่า อยู่ต่อไปก็เป็นทุกข์ ลูกก็จะต้องรับบาปกรรมมากขึ้นเพราะนางเป็นแม่ ก็พอดีนางวิ่งไปถึงขอบสระ จึงเอาหม้อใส่อาหารวางลง แล้วบอกลูกว่าให้กินข้าวเสีย แม่ลาละ แล้วนางก็ทำท่าจะกระโดดลงน้ำ ลูกก็ตะโกนไปว่า แม่อย่าโดด แม่อย่าโดด แต่สายไปเสียแล้ว ร่างของนางผู้เป็นแม่ลอยลงสู่

กลางสระใหญ่จมหายไปใต้น้ำ เด็กหนุ่มเมื่อวิ่งมาถึงก็กระโดดตามลงไปหวังจะช่วยชีวิตแม่ แต่ก็สายไปเสียแล้ว ร่างของผู้เป็นแม่จมหายไปอย่างอัศจรรย์ งมเท่าไร ๆ ก็ไม่พบศพแม่ จึงขึ้นมานั่งร้องไห้ที่ขอบสระ จนกระทั่งดวงตะวันจะลับขอบฟ้า เด็กหนุ่มจึงเอาแผ่นกระดานที่เคยตีแม่อยู่เสมอ ๆ นั้น มาแกะเป็นรูปแม่ และสถานที่ตาย เวลาตาย แล้วเอาไปบูชาไว้ที่บ้านด้วยความระลึกถึงคุณของผู้บังเกิดเกล้า

เอียยูจึงเกิดความคิดขึ้นมาว่า อันโบราณประเพณีนั้นเขาตั้งมั่นในกตัญญูกตเวทีอย่างมั่นคง เขาจึงมีความสุขความเจริญ อย่ากระนั้นเลย เราควรจะไปหาซื้อคนชราที่อนาถา ไร้ญาติขาดมิตรที่มีรูปร่างเหมือนแม่เอามาทำแม่ของเรา เราจะได้มีโอกาสปรนนิบัติแม่ได้อย่างเต็มที่ เราจะเลี้ยงให้เหมือนมารดาของเรา

หาซื้อแม่

เมื่อคิดดังนั้นแล้ว ก็กลับบ้านรวบรวมทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่ ออกเดินทางตระเวนไปตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วสอด

ส่องดูว่า ใครมีรูปร่างเหมือนแม่บ้าง เดินทางไปหลายหัวเมือง แต่ก็ไม่พบ จนกระทั่งเงินทองที่นำติดตัวไปนั้นหมด ก็ยังไม่พบผู้ที่มีรูปร่างเหมือนแม่ เขาเกิดความท้อแท้ใจ ครั้นจะเดินทางกลับบ้านเดิมเงินก็หมดเสียแล้ว ไม่มีเสบียงสำหรับเดินทาง เอียยฮูจึงต้องลงทุนด้วยการขอทานเลี้ยงชีวิตในต่างเมือง แล้วก็เก็บหอมรอมริบจนกระทั่งได้เงินทองพอเป็นค่าเดินทาง เขาก็เดินทางกลับบ้านด้วยการขอทานมาตามลำดับ จนกระทั่งบรรลุถึงบ้านของตน เขาก็ไม่หายเศร้าโศก อุตส่าห์เดินทางไปตามหัวเมืองต่าง ๆ หลายหัวเมือง เพื่อหาซื้อคนมาทำแม่ แต่ก็ไม่พบ เอียยฮูตรอมใจ เศร้าโศกคิดถึงแม่อยู่เสมอ จนร่างกายผอมซูบซีดไปมาก

อยู่มาวันหนึ่ง เอียยฮูนั่งอยู่หน้าบ้านคอยเฝ้าดูผู้คนที่เดินทางไปมาว่ามีใครเหมือนกับแม่เราบ้าง ก็พอดีเหลียวไปเห็นหญิงชราคนหนึ่งมาขอทาน มีรูปร่างเหมือนแม่เหลือเกิน เอียยฮูดีใจรีบลุกขึ้นเดินเข้าไปหาแล้วโค้งตามธรรมเนียมจีน แล้วร้องเรียกว่า แม่จ๋า ลูกเที่ยวหาแม่มาเป็นเวลาหนึ่งปีเต็ม ๆ แล้ว จนกระทั่งทรัพย์สินเงินทองที่ติดตัวไปหมด ครั้งนี้เป็นบุญของลูกที่

แม่อุตส่าห์เดินทางมาหาลูกถึงบ้าน ว่าแล้วก็ก้มลงกอดเท้าคนชรานั้นไว้แน่น เหมือนกับเกรงว่านางจะเดินหนีไป

หญิงชราผู้ขอทาน จึงทำหน้าฉงนด้วยความแปลกใจว่า นี่อะไรกัน เรามิใช่เป็นมารดาของเจ้า จะมาเรียกเราเป็นแม่นั้นไม่ถูกธรรมเนียม

เอียฮูจึงเล่าให้หญิงชราขอทานนั้นได้ทราบว่าตนได้สูญเสียแม่ไปตั้งแต่ต้นจนกระทั่งเที่ยวตามหาซื้อแม่มาทำแม่ ตั้งแต่ต้นจนจบ ลูกเที่ยวหาแม่มาเป็นเวลาหนึ่งปีแล้ว เอียฮูก็อ้อนวอนหญิงชราขอทานนั้นให้มาอยู่เป็นแม่ของตน

หญิงชราบอกว่า เราอยู่คนเดียวเที่ยวขอทานก็พอกินพอใช้ เราไม่อยากเป็นแม่ใคร เราอยู่คนเดียวอย่างนี้มีความสุขกว่า ทั้งเราก็เป็นคนที่มีโทสะมาก เราอยู่กับใครไม่ได้ดอก

เอียฮูก็เฝ้าอ้อนวอนอยู่อย่างนั้น จนกระทั่งหญิงชราอ่อนใจ หญิงชราจึงถามว่า เธอจะให้เราเป็นแม่ของเธอนั้น เธอจะปฏิบัติตนต่อผู้ที่เป็นแม่ของเธออย่างไรจงเล่าให้เราฟังก่อน ถ้าเราพอใจเราก็จะอยู่เป็นแม่ของเธอ

เอียฮูก็บอกว่า ถ้าคุณแม่ยินดีมาอยู่กับลูก ลูกจะมีความยินดีมาก ลูกจะปรนนิบัติคุณแม่ดุจดังมารดาผู้บังเกิดเกล้าของลูก การสิ่งใดก็จะมิให้คุณแม่ต้องร้อนใจ

หญิงชราจึงว่า การเหล่านี้เป็นธรรมเนียมอยู่แล้วที่ผู้เป็นลูกทุกคนจะต้องปฏิบัติเช่นนั้น

เงื่อนไขของผู้ที่จะรับเป็นแม่

แล้วหญิงชราก็ถามว่า "ตามธรรมดาคนแก่นั้น เมื่อถึงฤดูหนาวก็มักจะหนาวมาก เธอจะปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธออย่างใด"

เอียฮูจึงตอบว่า "เมื่อถึงฤดูหนาว ลูกก็จะหาผ้านวมมาให้คุณแม่ห่มให้อบอุ่น และก่อไฟให้คุณแม่ผิง เวลาคุณแม่จะนอน ที่นอนนั้นเย็น ลูกก็จะขึ้นนอนก่อนเพื่อให้ที่นอนอบอุ่นแล้วจึงจะเชิญให้คุณแม่ขึ้นนอนต่อไป เสร็จแล้วก็จะห่มผ้าให้คุณแม่ ปิดประตูหน้าต่างให้มิดชิด อย่าให้ลมเข้าได้ คุณแม่จึงจะไม่หนาว"

หญิงชราจึงพูดว่า "หน้าหนาวเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่ว่าเมื่อถึงฤดูร้อนเธอจะปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "เมื่อถึงฤดูร้อน ลูกก็จะนั่งพัดลมให้คุณแม่มิให้คุณแม่ร้อน แล้วหาผ้าแพรมาให้คุณแม่นุ่งห่ม เมื่อถึงวันหนึ่งก็เปลี่ยนใหม่ทีหนึ่ง แล้วลูกก็นำไปซักน้ำให้สะอาดตากแดดให้แห้ง พอถึงเวลาเย็นลูกก็เอาน้ำมาให้คุณแม่ชำระกาย แล้วเชิญแม่ไปนั่งเล่นในที่เย็น ๆ ลมพัดผ่าน แล้วลูกก็เข้าไปในห้องนอนของแม่ ปัดกวาดที่นอนให้เรียบร้อย แล้วก็ปูผ้านอนเสร็จแล้วลูกก็มาเชิญให้คุณแม่เข้านอน ในระหว่างที่คุณแม่เข้านอน ลูกก็จะคอยพัดโบกมิให้คุณแม่ร้อนจนกว่าคุณแม่จะหลับ"

หญิงชราพูดว่า "หน้าร้อนเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลากลางคืนล่ะ เธอจะปฏิบัติกับคุณแม่ของเธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "ธรรมดาแม่แก่แล้ว กลางคืนมักนอนไม่ค่อยหลับ ลูกก็ต้องหาผลไม้หรือของที่คุณแม่ชอบรับประทานมาเก็บเอาไว้ เผื่อว่าคุณแม่จะหิว เมื่อตื่นขึ้นจะได้รับประทาน แล้วลูกก็จะเก็บกวาดห้องให้เรียบร้อยอย่าให้มีสิ่งกีดขวาง เพราะคุณแม่แก่แล้วตาไม่ค่อยดี เดี๋ยวจะเดินไปสะดุดหกล้มได้รับอันตราย"

หญิงชราพูดว่า "กลางคืนเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลาเช้าเธอจะปฏิบัติกับคุณแม่ของเธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "เวลาเช้าขึ้นลูกก็จะต้องตื่นก่อนคุณแม่แต่เช้าตรู่ แล้วลูกก็จะเดินไปหาคุณแม่ที่เตียง แล้วถามคุณแม่ว่า เมื่อคืนคุณแม่หลับสบายดีหรือ คุณแม่นอนต่อไปเถอะยังเช้าอยู่ ลูกจะไปต้มน้ำสำหรับคุณแม่ล้างหน้า และเตรียมอาหารเช้าสำหรับให้คุณแม่รับประทาน เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ลูกก็มาบอกกับคุณแม่ให้ลุกขึ้นได้แล้ว ลูกก็ประคองคุณแม่ให้ลงจากเตียงนอน ประคองคุณแม่ไปล้างหน้า แล้วพาคุณแม่ไปนั่งที่โต๊ะอาหาร"

หญิงชราพูดว่า "เวลาเช้าเธอก็ปฏิบัติดีแล้ว แต่เวลากินอยู่จะปฏิบัติกับคุณแม่เธออย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "การกินอยู่ของคุณแม่นั้น ลูกก็จะหาอาหารที่คุณแม่ชอบรับประทานมาให้คุณแม่รับประทาน และระวังมิให้คุณแม่รับประทานอาหารผิดเวลา เพราะจะทำให้ลมกำเริบ"

หญิงชราพูดว่า "การปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธอในเรื่องอาหารการกินก็ดีแล้ว แต่เวลาคุณแม่เธอเจ็บไข้เล่าเธอจะปฏิบัติอย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "ถ้าคุณแม่เจ็บไข้ ลูกก็ไม่นิ่งนอนใจ ลูกเป็นทุกข์ห่วงใยคุณแม่ และรีบไปหาหมอมารักษาคุณแม่ให้หายในเร็ววัน ก่อนที่คุณแม่จะทานยา ลูกก็จะชิมยาดูก่อนว่าร้อนหรือเปล่า หรือเย็นเกินไป แล้วลูกจึงให้คุณแม่รับประทาน ถ้าคุณแม่รับประทานยาไม่หาย ลูกก็จะบนบานเทพยดาอารักษ์ให้คอยคุ้มครองคุณแม่ ช่วยขจัดปัดเป่าโรคภัยไข้เจ็บให้หายไป ถ้าคุณแม่มีอายุมาเพียงแค่นี้ ลูกก็จะขอให้เทพยดาอารักษ์มาตัดทอนอายุของลูกไปต่ออายุของคุณแม่ให้ยืนยาวต่อไป"

หญิงชราพูดว่า "เธอปฏิบัติต่อแม่ของเธอในยามเจ็บไข้ก็ดีแล้ว ทีนี้เมื่อคุณแม่ของเธอตายไปแล้วล่ะ เธอจะปฏิบัติอย่างไร"

เอียฮูตอบว่า "ถ้าคุณแม่ตาย ก็เหมือนกับลูกถูกใครมาควักเอาดวงใจของลูกไป ลูกก็มีความทุกข์โศกเสียใจ ลูกคงกินไม่ได้ นอนไม่หลับเป็นแน่ ครั้นลูกคลายความเศร้าโศกไปได้บ้างแล้ว ลูกก็จะจัดการปลงศพคุณแม่ ทำบุญให้ทานอุทิศ

ส่วนกุศลให้คุณแม่ และไว้ทุกข์ให้คุณแม่สามปีเป็นอย่างน้อย ในระหว่างไว้ทุกข์ให้คุณแม่ ลูกจะไม่ทำบาป จะไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ลูกจะกินเจ คือกินแต่ของที่ไม่มีชีวิต แล้วทำป้ายชื่อของคุณแม่ไว้บูชาเซ่นไหว้จนตลอดชีวิตของลูก"

หญิงชราพูดว่า "การปฏิบัติต่อคุณแม่ของเธอเมื่อตอนตายก็ดีแล้ว และดีทุกอย่างตั้งแต่ต้นมาไม่บกพร่อง แต่การที่เธอจะรับเรามาเป็นคุณแม่เธอนั้น เธอจะต้องเชื่อฟังคุณแม่ และตามใจคุณแม่ทุกอย่าง ทั้งต้องเชื่อถ้อยคำของคุณแม่ ถ้าเธอปฏิบัติได้เราก็จะอยู่กับเธอ ถ้าเธอไม่ปฏิบัติตามนี้ เราก็จะไม่อยู่เป็นคุณแม่เธอต่อไป เธอจะรับได้หรือไม่ได้"

เอียฮูดีใจรับปฏิบัติตามทุกอย่าง แล้วก็รับเอาหญิงชราขอทานนั้นมาเลี้ยงเป็นแม่ของตน เอียฮูปฏิบัติตามคำพูดที่ให้ไว้แก่หญิงชราทุกอย่างโดยไม่บกพร่อง เหมือนกับมารดาบังเกิดเกล้าของตน ก่อนที่เขาจะทำอะไร เอียฮูจะต้องมาปรึกษากับคุณแม่ทุกครั้ง ไม่ทำไปโดยพลการ

อยู่ต่อมาถึงฤดูทำนา เอียฮูก็ไปปรึกษากับคุณแม่ว่า "แม่จ๋า ถึงฤดูทำนาแล้วนะ ชาวบ้านเขาลงมือทำนากันแล้ว เพราะฝนก็ตกลงมา แผ่นดินนองไปด้วยน้ำฝนสะดวกแก่การเพาะปลูก เราควรลงมือทำนาหรือยัง"

หญิงชราผู้เป็นมารดาก็ห้ามลูกว่า "อย่าเพิ่งลงมือทำในเดือนนี้เลยลูก เราไปลงมือทำเอาเดือนเจ็ดเถอะ ใครเขาจะทำก็ให้เขาทำไปก่อน"

เอี่ยฮูก็ปฏิบัติตามคำของแม่ทุกประการ ปรากฏว่าชาวนาที่ลงมือทำเมื่อเดือนห้านั้น พอข้าวกล้าในนางอก ฝนก็แล้ง ทำให้ต้นข้าวเหี่ยวแห้งตายไปหมด พอถึงเดือนเจ็ดฝนตก เอี่ยฮูก็ลงมือทำ เมื่อหว่านลงไปแล้วฝนก็ตกลงมาอยู่เสมอ ข้าวกล้าในนาก็เกิดผลเต็มที่กว่าปีก่อน ๆ ทั้งปีนั้นข้าวในนาของเอี่ยฮูยังออกรวงแปลกอีกด้วย คือต้นหนึ่งมีสองรวง

สมัยนั้น เป็นสมัยที่พระเจ้าซ่งเจ็งได้ขึ้นเสวยราชย์ใหม่ ๆ พระองค์จึงตรึกตรองในพระหฤทัย ประสงค์จะทอดพระเนตรชมของที่แปลกประหลาดที่มีอยู่ภายในพระราชอาณาจักรของพระองค์ จึงมีพระบรมราชโองการให้ออกหมายประกาศไปทั่วพระราชอาณาจักรว่า ถ้าราษฎรบ้านใดมีของแปลกประหลาดขอให้ทูลเกล้าถวายทอดพระเนตร มารดาของเอี่ยฮูจึงเรียกเอี่ยฮูมาบอกว่า "บ้านเราปีนี้ปลูกข้าวออกต้นละสองรวง ซึ่งเป็นของแปลกประหลาดมาก ฉะนั้นลูกจงนำข้าวสองรวงนี้ไปทูลเกล้าถวายให้พระเจ้าซ่งเจ็งทอดพระเนตรเถิด"

เอี่ยฮู๊ก็เชื่อแม่ นำข้าวสองรวงขึ้นทูลเกล้าถวายแก่พระเจ้าช่งเจ็ง เมื่อพระองค์ได้ทอดพระเนตรแล้ว ก็เห็นเป็นอัศจรรย์และมีความพอพระทัยมาก จึงตรัสถามขุนนางทั้งหลายว่า "ข้าวสองรวงนี้จะดีหรือไม่" ขุนนางทั้งหลายก็กราบทูลว่า "อันต้นข้าวที่ออกเป็นสองรวงนี้เป็นชัยมงคลมาก บ้านเมืองและไพร่ฟ้าประชาราษฎร์จะอยู่เย็นเป็นสุข"

เมื่อขุนนางทั้งหลายกราบทูลเช่นนั้น พระเจ้าช่งเจ็งก็หันพระพักตร์ไปถามเอี่ยฮู้ผู้เป็นเจ้าของว่า "เธอได้ประพฤติธรรมอันประเสริฐอย่างใดหรือ ข้าวในนาจึงได้ผลสมบูรณ์ออกเป็นสองรวง เป็นของแปลกประหลาดอย่างนี้"

เอี่ยฮูจึงกราบทูลเล่าเรื่องแห่งความจริงที่ตนปฏิบัติอยู่ว่าตนเองเป็นผู้ตั้งมั่นในกตัญญูต่อพ่อแม่ ครั้นต่อมาแม่ตายลง ตนก็ไปหาซื้อคนมาทำเป็นแม่ ให้ทรงทราบทุกประการ

พระเจ้าช่งเจ็งมีพระทัยยินดีมาก จึงตรัสว่า คนที่มีกตัญญูอย่างนี้ ถ้าแต่งตั้งให้เป็นขุนนางคงจะซื่อสัตย์สุจริตยุติธรรม พระเจ้าช่งเจ็งจึงทรงแต่งตั้งให้เอี่ยฮูเป็นขุนนางขั้นฮั่นหลิม คือ ขุนนางฝ่ายพลเรือน แล้วประทานข้าวของเงินทองเป็นจำนวนมาก เมื่อเอี่ยฮูได้รับพระราชทานเรียบร้อยแล้ว

ก็ทูลลาเดินทางกลับบ้านด้วยความดีใจ และจะนำข่าวดีนี้ไปบอกให้แม่ทราบด้วย

แต่อนิจจา....เมื่อเอี๋ยฮูเดินทางมาถึงบ้าน เปิดประตูบ้านเข้าไปแล้วร้องเรียกหาแม่ แต่ก็ไม่มีเสียงขานรับ เอี๋ยฮูก็เที่ยวค้นหาแม่จนทั่วบ้าน แต่ก็ไม่พบแม่แม้แต่เงา ครั้นไปถามคนข้างเคียงว่า มีใครเห็นแม่เขาบ้าง คนข้างบ้านต่างก็ปฏิเสธว่าไม่เห็น เอี๋ยฮูเมื่อค้นหาแม่ไม่พบก็เสียใจ ร้องไห้เศร้าโศกถึงมารดา และนึกเสียใจว่า เราคงจะกระทำผิดให้คุณแม่ต้องเสียใจแล้วหนีเราไป แม่ไปแห่งหนตำบลใดเราก็ไม่ทราบ อย่ากระนั้นเลย เราจะต้องออกเดินทางตามหาแม่ให้พบจงได้ เอี๋ยฮูก็เก็บข้าวของเงินทองใส่ถุงจนเรียบร้อยแล้ว ก็เดินออกจากบ้าน แต่พอโผล่ออกจากประตูก็พบพระเถระองค์หนึ่ง มีรูปร่างสง่างาม ผิวพรรณผุดผ่องมาก ยืนขวางประตูอยู่

พระเถระรูปนั้นถามเอี๋ยฮูว่า "เธอจะเดินทางไปไหน ?" เอี๋ยฮูก็ตอบว่า "กระผมจะเดินทางไปตามหามารดาของกระผมที่หายไปจากบ้าน"

พระเถระรูปนั้นจึงถามเอี๋ยฮูว่า "เธอจำฉันได้ไหม รู้จักฉันไหม ?"

เอียฮูจึงพิจารณาดูรูปร่างพระเถระซึ่งงดงามมาก จึงตอบไปว่า ไม่รู้จักท่าน จำท่านไม่ได้ดอก

พระเถระรูปนั้นจึงตอบว่า เรามิใช่ใครอื่นไกลที่ไหนดอก เราคือบ่อจี่ไต้สือแห่งเมืองเสฉวนนั่นเอง แต่ก่อนเธอได้ทอดทิ้งมารดาของเธอ แล้วเดินทางเพื่อจะไปศึกษาวิชาอายุวัฒนะกับท่านบ่อจี่ไต้สือที่เมืองเสฉวน เราเห็นว่าเธอประพฤติผิดต่อมารดาของเธอ โดยทอดทิ้งให้มารดาอยู่บ้านคนเดียว เราจึงได้ปลอมแปลงเป็นพระเถระมาคอยเธอระหว่างทาง เทศนาให้เธอเดินทางกลับบ้าน รู้จักกตัญญูกตเวทีต่อมารดาของเธอ เมื่อเธอเดินทางกลับมาไม่นาน มารดาของเธอก็ถึงอนิจกรรมลง เธอมีความเศร้าโศกมาก ต้องเที่ยวเดินทางหาคนมาทำแม่ แต่ก็ไม่ได้ จนเงินทองหมดเนื้อหมดตัว จนต้องขอทานเดินทางกลับบ้าน ครั้นถึงบ้านแล้วเธอก็ยังมีความเศร้าโศกมาก จนร่างกายซูบผอมล้มเจ็บลง เราสงสารเธอ จึงได้แปลงกายมาเป็นคนแก่ให้มีรูปร่างเหมือนกับมารดาของเธอ แล้วมาขอทานจนกระทั่งเธอพบหญิงที่ฉันแปลงกายมา และรับซื้อทำแม่ เราจึงมาอยู่กับเธอด้วย เธอก็มีความกตัญญูรู้คุณคน ซื่อสัตย์

สุจริตต่อเรา เราจึงช่วยเธอให้เธอสร้างความดี จนกระทั่งได้รับความเจริญมากแล้ว ด้วยการได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนางในราชสำนัก

เอียยูเมื่อได้ทราบดังนั้นก็ดีใจ ก้มลงกราบพระอาจารย์ด้วยความซาบซึ้งในพระคุณของท่านอาจารย์ที่ช่วยเหลือตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี มีความสุขความเจริญ

พระเถระจึงสอนเอียยูว่า เธอควรแสวงหาตัวของเธอเองดีกว่า อย่าไปแสวงหาสิ่งอื่นเลย เมื่อพบตัวเธอแล้ว เธอย่อมจะกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ในไม่ช้า แล้วพระเถระก็สอนกรรมฐานให้แก่เอียยู ให้เอียยูปฏิบัติธรรม เพื่อทำลายอาสวะกิเลส อันเป็นเหตุแห่งทุกข์ให้หมดไป เมื่อบอกมนต์คาถาพอสมควรแล้วก็หายวับไป

ต่อแต่นั้น เอียยูก็มุ่งหน้าปฏิบัติธรรมตามที่พระอาจารย์สั่งสอนทุกประการ ด้วยการเข้าฌานภาวนาจนกระทั่งอายุถึงแปดสิบปี ก็นั่งทำสมาธิและตายลง พอตายแล้วปรากฏว่าศพไม่เน่า พระเจ้าซ่งเจ็งทรงทราบเรื่อง จึงมีพระดำรัสสั่งให้เอารูปของเอียยูมาปิดทองสร้างศาลบรรจุไว้ แล้วจารึกอักษรไว้เป็นสำคัญว่า

"ถ้ามาตรแม้นผู้ใด ไม่มีความกตัญญูกตเวทีต่อมารดาบิดา และกับผู้มีคุณทั้งหลายแล้ว ถึงจะประพฤติการสิ่งใด ก็ย่อมจะไม่สมดังความปรารถนา"

นี่เป็นนิทานจีนที่เล่าสอนศีลธรรมอันดีงามมาเป็นเวลาช้านาน เราจึงสังเกตได้ว่า ชาวจีนนั้นมักถือความกตัญญูเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเขาถือว่า ถ้าเขาขาดคุณธรรมสองข้อนี้แล้ว เขาทำมาหากินไม่เจริญรุ่งเรืองได้ คนจีนจึงมีประเพณีเซ่นสรวงไหว้บรรพบุรุษเป็นประจำ นี้เป็นยุคที่คนจีนในประเทศจีนยังมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักแห่งใจอยู่ แต่ต่อมาในยุคนี้ลัทธิคอม-มิวนิสต์เกิดขึ้น ทราบว่าลัทธินี้สอนให้คนไม่เคารพพ่อแม่ และผู้มีอุปการคุณ คุณธรรมทั้งสองนี้จึงเสื่อมไปตามลำดับ

คุณธรรมทั้งสองข้อนี้ เป็นเรื่องที่อัศจรรย์มาก ข้าพเจ้าผู้เขียนเคยทดสอบธรรมข้อนี้อยู่หลายครั้ง แม้แต่ชีวิตของคนเราที่มีวิถีชีวิตแตกต่างกันออกไปนั้น ก็อยู่ที่คุณธรรมทั้งสองข้อนี้เอง บางคนต้องตกระกำลำบากเมื่อตอนชรา ไร้ญาติขาดมิตรพึ่งพิงลูกหลานไม่ได้ เมื่อสืบประวัติคน ๆ นั้นดูแล้ว เขาบกพร่องต่อคุณธรรมทั้งสองประการคือ กตัญญูกตเวที

ส่วนบุคคลบางคน มีอนาคตรุ่งโรจน์ มีชื่อเสียงโด่งดัง มีคนเคารพนับถือ สืบดูประวัติทราบว่า เขาประพฤติธรรมทั้งสองประการนี้ บางครั้งผู้ที่ประพฤติธรรมสองข้อนี้ต้องเผชิญต่ออันตราย แต่ก็รอดพ้นมาได้ คนโบราณในสมัยก่อนเชื่ออย่างมั่นคงว่า ในขณะที่กระแสจิตของคนใด กำลังนึกถึงคุณของมารดาบิดา ของครูอาจารย์ ในขณะนั้นใครมาทำอันตรายไม่ได้ เรื่องธรรมะนี้แปลกมากทีเดียว

มีท่านผู้สูงอายุผู้หนึ่งเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า ในสมัยสงครามอินโดจีน มีทหารคนหนึ่งถูกเกณฑ์ไปรบ พลทหารผู้นี้มีมารดาเพียงคนเดียว ทั้งยังแก่เฒ่าด้วย มารดาของเขามีบุตรเพียงคนเดียว ครั้นเมื่อตนถูกเกณฑ์ไปรับใช้ประเทศชาติเช่นนี้ ใจหนึ่งก็ห่วงใยคุณแม่ซึ่งอยู่ทางบ้าน ใจหนึ่งก็คิดถึงประเทศชาติ ชีวิตในสมรภูมินั้นไม่แน่นอน เมื่อตนออกสู่สมรภูมิแล้ว จะมีโอกาสกลับมาได้เห็นหน้าแม่หรือไม่ก็ยังไม่ทราบ ถ้าเขาตายในสนามรบแม่จะอยู่กับใคร เขาครุ่นคิด คิดอยู่อย่างนี้ตลอดเวลา ด้วยความกตัญญูและกตเวที แต่ผลสุดท้ายวันเวลาที่เขาจะต้องเดินทางก็มาถึง ก่อนที่เขาจะเดินทางไปรับใช้ชาติ ได้เข้าไปกราบ

ลาแม่ผู้บังเกิดเกล้า แม่ก็เป็นห่วงลูก สงสารลูก แต่เมื่อนึกถึงประเทศชาติศาสนาและองค์พระมหากษัตริย์แล้ว ผู้เป็นแม่จึงต้องตัดสินใจแล้วปลอบใจลูก ให้กำลังใจลูกด้วยการอวยพรให้ลูกได้แคล้วคลาดจากอันตราย ได้รับชัยชนะในสงคราม ก่อนที่ลูกจะออกเดินทาง จึงขอของเป็นที่ระลึกจากผู้เป็นแม่ แต่ผู้เป็นแม่ก็ยากจน ลูกจึงขอผ้าถุงที่แม่นุ่งโพกศีรษะไปเป็นที่ระลึกในสนามรบด้วย

ในระหว่างที่ออกปฏิบัติหน้าที่ในสนามรบก็ระลึกถึงคุณแม่ตลอดเวลา ขออำนาจคุณแห่งมารดาคุ้มครองป้องกันอันตราย ปรากฏว่าลูกปืนของข้าศึกไม่สามารถระคายผิวเลย เขารอดตายมาได้นี้ก็เป็นเพราะอำนาจคุณของมารดาคุ้มครอง และจิตของลูกผู้เต็มเปี่ยมด้วยความกตัญญูกตเวทีนั่นเอง จึงรอดพ้นจากอันตรายมาได้อย่างอัศจรรย์

ฉะนั้น ทุกคนที่ปรารถนาความเจริญรุ่งเรืองทั้งชาตินี้และชาติหน้า ก็จงปฏิบัติธรรมทั้งสองข้อนี้เถิด

ประการต้น พึงปฏิบัติธรรมเหล่านี้ ต่อมารดาบิดา เสียก่อนด้วยการเลี้ยงดูท่าน เพราะท่านเคยเลี้ยงเรามา ช่วยเหลือ

กระทำกิจของท่านอย่าเฉยเมย ทอดทิ้ง และพยายามรักษาวงศ์ตระกูลเอาไว้อย่าให้เสื่อมเสีย ประพฤติตนให้เป็นคนดี เป็นผู้ควรแก่การสืบสกุลวงศ์ เป็นผู้ควรรับทรัพย์มรดก เมื่อท่านทั้งสองได้ตายไปแล้วก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน คนที่ปฏิบัติต่อพ่อแม่อย่างนี้ ก็เรียกว่าเป็นผู้ตอบแทนคุณของมารดาบิดาอย่างหนึ่ง

ประการต่อไปก็คือครูอาจารย์ ทุกคนเกิดมาเป็นคนครั้งแรกไม่รู้อะไรเลย ที่เราอ่านหนังสือออก มีวิชาอาชีพอยู่อย่างนี้ก็เพราะ คุณครูอาจารย์ ได้พร่ำสอน เรามาด้วย ความ เหนื่อยยาก ทุกคนจึงควรแสดงความเคารพ คารวะด้วยการยกมือไหว้ หรือคำนับ หรือยืนขึ้นต้อนรับ และควรหาโอกาสไปคอยรับใช้บ้าง ช่วยเหลือคุณครู อาจารย์กระทำกิจการต่าง ๆ เพื่อสนองคุณท่าน ครั้งใดที่ครูอาจารย์แนะนำพร่ำสอน ก็จงเชื่อฟัง หาโอกาสไปปรนนิบัติท่าน จะเป็นการนวดเฟ้นให้หายปวดเมื่อยหรืออย่างใดอย่างหนึ่งอันจะพึงปฏิบัติได้แล้วก็ควร ตลอดจนการเคารพในหลักวิชาการที่ครูอาจารย์ได้สอนไว้อย่างนี้ ก็จัดเป็นกตเวที คือตอบแทนคุณท่าน

คนที่จะมีกตเวที คือตอบแทนคุณแก่ผู้มีคุณนั้น ก็ต่อเมื่อเขาเหล่านั้นเป็นผู้รู้คุณเห็นคุณเสียก่อน ฉะนั้นปัญหาที่สำคัญในการที่เราจะสอนให้คนทุกคนมีธรรมทั้งสองประการนี้ เราจะต้องสอนเขาให้รู้เสียก่อน และที่ว่ารู้ในข้อนี้ หมายถึงรู้คุณ ไม่ใช่รู้โทษ คนที่อกตัญญูนั้น ก็เพราะเขาไม่รู้คุณและเห็นคุณ ก็เลยตอบแทนคุณไม่ได้ เรื่องของการรู้คุณจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก ข้าพเจ้าจะขอยกตัวอย่างมาสักเรื่องหนึ่ง เช่นในกรณีที่บุตรมีบิดาเป็นคนไม่ดี เป็นคนขี้เหล้า เมาเช้า เมาเย็น เล่นการพนัน เป็นนักเลงเจ้าชู้ ตบตีลูกเมียให้เดือดร้อน บิดาอย่างนี้ลูกจะต้องกตัญญูด้วยไหม

เรื่องนี้ขอตอบว่า ลูกจะต้องกตัญญูและกตเวที เพราะท่านมีคุณต่อเรา ในฐานะที่เป็นบิดา แต่เรามิได้ไปมองคุณของบิดา เราไปมองโทษของบิดาที่ท่านประพฤติตนไม่ดี เราก็เลยกลายเป็นคนอกตัญญู เพราะไปเอาโทษของท่านเพียงเล็กน้อยมาทำลายพระคุณอันมากมายของท่านเสีย ฉะนั้นผู้ที่จะปฏิบัติธรรมสองข้อนี้ จะต้องเป็นคนดูคุณของคนที่มีคุณอย่างเดียว อย่าไปดูโทษเป็นอันขาด มิฉะนั้นโทษอันเล็กน้อยนั้นจะปิดบังพระคุณของผู้อื่นจนเรามองไม่เห็น

สิ่งที่มีคุณต่อเรา ที่นอกเหนือไปจากมารดาบิดา และอาจารย์ ก็มีประเทศชาติ พระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณแก่ชาติ ด้วยการรับใช้ชาติ ป้องกันชาติของเราให้ดำรงความเป็นไทยอย่างนี้ตลอดไป

ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณพระศาสนา ด้วยการทำนุบำรุง ด้วยการศึกษา ด้วยการปฏิบัติตนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

ทุกคนจึงควรตอบแทนคุณพระมหากษัตริย์ อันเป็นพระประมุขของชาติ ด้วยการจงรักภักดี

คนใดที่มีคุณธรรมเหล่านี้โดยสมบูรณ์ คนนั้นท่านกล่าวว่า เป็นคนดี ดังนี้.

เครื่องประดับ

โดย

พระเทพวราภรณ์ (วิชมัย) วัดบวรนิเวศวิหาร

เครื่องประดับของครู

ปิโย ทำตนให้ศิษย์รัก

ครุ ทำตนให้เป็นที่ยำเกรง

ภาวนีโย ทำตนให้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญ

วัตตา ว่ากล่าวตักเตือนศิษย์ให้ประพฤติชอบ

วจนักขโม ยอมให้คนอื่นว่ากล่าวตักเตือนตนได้

คัมภีรัง กถัง กัตตา สอนให้ศิษย์รู้อย่างลึกซึ้ง

โน อัฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางผิด

ครูผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติเหล่านี้ ย่อมมีเครื่องประดับที่นับได้ว่าเป็น ครู

เครื่องประดับของข้าราชการ

เป็นผู้มีความรู้ บริบูรณ์ด้วยความฉลาดในวิธีการต่าง ๆ รู้กาลสมัย หมั่นในการงาน ไม่ประมาท จัดงานดี มีวิจารณ-ญาณ ลักษณะเหล่านี้เป็นเครื่องประดับของข้าราชการ

นอกจากนี้ ข้าราชการยังมีเครื่องประดับที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ เป็นบำเหน็จความชอบในราชการแผ่นดินที่เรียกว่า เครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้งหลายอีก

เครื่องประดับเฉพาะบุคคล

เชื่อฟังผู้ใหญ่ เคารพผู้ใหญ่ เป็นเครื่องประดับของเด็ก ๆ

รูปสมบัติ คุณสมบัติ ความฉลาด เป็นเครื่องประดับของสตรี

หน้า, เนตร, นม, นิ้ว, น่องงาม ทั้ง ๕ นี้ เป็นเครื่องประดับของสตรี ที่เรียกว่า เบญจกัลยาณี*

ความละอาย ความขยันในการเรือน ความจงรักในสามีเป็นอาภรณ์ของสตรี

---

* ที่มาในอรรถกถาธรรมบท วิสาขาวัตถุ ภาค ๓ กล่าวว่า เบญจกัลยาณี คือ ๑ ผมงาม ๒ กระดูก (ฟัน) งาม ๓ ผิวงาม ๔ เนื้อ (ริมปาก) งาม ๕ วัยงาม (ไม่รู้จักแก่)

ตื่นก่อน นอนทีหลัง คอยฟังรับใช้ ประพฤติให้ถูกอกถูกใจ ใช้ถ้อยคำที่น่ารัก เป็นเครื่องประดับของภรรยา

การรู้จักยอมอด เป็นเครื่องประดับของบุรุษ

วิชาความรู้ เป็นเครื่องประดับของชาย หรือคนยากจน

ขันติ รู้จักอดโทษให้แก่ศัตรูและมิตร เป็นเครื่องประดับของผู้บำเพ็ญพรต

ขันติ เป็นเครื่องประดับของนักปราชญ์

ศีล ความประพฤติ เรียบร้อย อาจาระ มารยาทงดงาม พหูสูตร มีความรู้มาก เป็นเครื่องประดับของภิกษุสามเณร

ศรัทธา ความเชื่อที่ถูก เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อในความตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องประดับของอุบาสกอุบาสิกา

บุตรที่ตั้งอยู่ในโอวาทของมารดาบิดา เลี้ยงตอบแทนคุณมารดาบิดา ไม่ทำให้ตระกูลวงศ์เสื่อมเสีย มีศรัทธา เป็นเครื่องประดับของบุตรธิดา

กตัญญูรู้คุณท่าน กตเวทีตอบแทนท่าน เป็นเครื่องประดับของชายและหญิง

เครื่องประดับหมู่คณะ

พยัตโต เป็นผู้ฉลาด
วิสารโท เป็นผู้แกล้วกล้าในทางที่ชอบ
พหุสสุโต เป็นผู้ได้สดับมาก
ธัมมธโร เป็นผู้ทรงจำธรรมได้มาก
อนุธัมมาจารี เป็นผู้ประพฤติเหมาะสม

หมู่ใดมีคนดีประกอบด้วยคุณสมบัติทั้ง ๕ ประการนี้ ย่อมเป็นเครื่องประดับหมู่คณะให้งามมีสง่าราศรี

เครื่องประดับของทหารนักรบ

ฐานกุสโล จะ โหติ เป็นผู้ฉลาดในชัยภูมิสนามรบ
ทูเรปาตี จะ เป็นผู้ยิงได้ไกล
อักขณเวที จะ เป็นผู้ยิงได้เร็ว
มหโต จะ กายัสสะ ปทาเลตา เป็นทำลายข้าศึกหมู่ใหญ่ได้

ทหาร ผู้ใด ประกอบ ด้วยคุณ สมบัติ ทั้ง ๔ ประการนี้ แล้ว ย่อมมีเครื่องประดับทำตนให้เด่นในหมู่ทหาร เป็นยอดทหารหาญ

เครื่องประดับของพ่อค้าแม่ค้า

จักขุมา เป็นผู้มีจักษุ ตาไว
วิธุโร เป็นผู้ฉลาด หูยาว

นิสสัยสัมปันโน เป็นผู้มีนิสัยชอบการค้าขาย

วาจาเปยยัง วาจาอ่อนหวานควรจะดื่มไว้ในใจ ดังคำกลอนที่ว่า "หญิงเรียกแม่ ชายเรียกพ่อ ยอไว้ใช้" พ่อค้าแม่ค้าที่สามารถทำการค้าขายถึงความเจริญไพบูลย์ เพราะมีคุณสมบัติเหล่านี้ เป็นเครื่องประดับ

เครื่องประดับของชาวนา

สัทธา พีชัง มีศรัทธาต่างพืช

ตโป วุฏฐิ มีความเพียรต่างฝน

ปัญญา เม ยุคนังคลัง มีปัญญาต่างแอกและไถ

หิริ อีสา มีหิริความละอายต่างงอนไถ

มโน โยตฺตํ มีใจต่างเชือก

สติ เม ผาลปาจนัง มีสติต่างผาลและปฏัก

เครื่องประดับของคนเลว

คนไร้ทรัพย์ แต่กลับกินของแพง

คนอ่อนแรง แต่กลับตั้งประจญเขา

คนปัญญาเฉา แต่กลับอวดฉลาด

สามอย่างนี้ เป็นเครื่องประดับของคนเลว

เครื่องประดับของผู้น้อย

อ่อนน้อม มีมารยาทงาม

ถ่อมตน ไม่แข็งกระด้างอวดดี

สัมมาคารวะ รู้จักฟ้าสูงแผ่นดินต่ำ

เครื่องประดับของความสามัคคี

สีลสามัญญตา มีความประพฤติเสมอกัน

ทิฏฐิสามัญญตา มีความเห็นเสมอกัน

คณะใด หมู่ใด กลุ่มใด สมาคมใด บริษัทใด บ้านใด ถ้ามีธรรมทั้งสองนี้ ชื่อว่ามีเครื่องประดับความสามัคคี

เครื่องประดับของผู้พิพากษา

ไม่ลำเอียงเพราะความพอใจ

ไม่ลำเอียงเพราะไม่พอใจ

ไม่ลำเอียงเพราะกลัว

ไม่ลำเอียงเพราะหลงรู้ไม่เท่าถึงการณ์

เครื่องประดับของนักกีฬา

หมตา ฝึกตนอยู่เสมอ

อนามโย รักษาอนามัยดี

พลสัมปันโน สมบูรณ์ด้วยกำลัง
ชยปราชยํ รู้จักแพ้จักชนะ

เครื่องประดับของผู้ปกครอง

ทานํ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจผู้น้อย
สีลํ ความประพฤติดีมีมารยาทเรียบร้อย
ปริจฺจาคํ รู้จักเสียสละ
อชฺชวํ ตรงไปตรงมา
มัททวํ อ่อนโยนละมุนละไม ไม่แข็งกระด้าง
ตปํ เพียรพยายามกำจัดความชั่ว
อักโกธํ ไม่โกรธเพ่งโทษของกันและกัน
อวิหึสา ไม่เบียดเบียน
ขันติ อดทนรู้จักข่มใจ เสงี่ยมเจียมตัว
อวิโรธนํ ไม่ยินดียินร้ายผลุนผลัน รู้จักยับยั้งตั้งสติได้

เครื่องประดับของโลก

ชัปปา ความอยากกระซิบอยู่ในใจ
กามตัณหา ต้องการจะได้มา

ภวตัณหา ต้องการจะเป็น

วิภวตัณหา ต้องการให้พ้นอย่างนี้ ให้เป็นอย่างนั้น ความทะยานอยากไม่รู้จักสิ้นสุด

เขาพระสุเมรุมาศ เป็นเครื่องประดับปฐพี

ดวงจันทร์ เป็นเครื่องประดับราตรี

พระราชาธิบดี เป็นเครื่องประดับทวยราษฎร์

พระจันทร์ เป็นเครื่องส่องทวีป

สามี เป็นเครื่องส่องนารี

พระธรรม เป็นเครื่องส่องไตรโลก

ลูกดี เป็นเครื่องส่องตระกูล

เครื่องประดับสำหรับสะใภ้

๑. อย่านำโทษในบ้านไปเผยนอกบ้าน

๒. อย่าเอาคำนินทานอกบ้านมาแฉในบ้าน

๓. รู้จักตอบแทนแก่ผู้ที่เคยให้หรือรู้จักให้

๔. อย่าให้แก่ผู้ที่ไม่ควรให้ เช่นคนเกียจคร้าน

๕. รู้จักช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย

๖. ไม่นั่งเฉยในเมื่อพ่อผัวแม่ผัว หรือสามีทำงาน

๗. ไม่บริโภคก่อนพ่อผัวแม่ผัว หรือสามี

๘. ตื่นก่อนนอนทีหลัง รู้จักปรนนิบัติให้เหมาะสม

๙. ให้ยำเกรงพ่อผัวแม่ผัว หรือสามีเหมือนกองไฟ หรืองูพิษ

๑๐. ให้เคารพพ่อผัวแม่ผัว หรือสามีเหมือนเคารพเทวดา

เครื่องประดับสำหรับชาวบ้าน

๑. นึกถึงภัยของความยากจน

๒. นึกถึงผลของความขยัน

๓. นึกถึงทางอาชีพของเศรษฐี

๔. นึกถึงอาหารที่ต้องหามาเลี้ยงชีวิต

๕. ตรวจตรามรดกทุนรอน หรือกรรมสิทธิ์

๖. คำนึงถึงบรรพบุรุษ ว่าท่านดำรงชีวิต และวงศ์สกุลมาได้อย่างไร

๗. ภูมิใจในภาวะที่ได้เกิดมาเป็นมนุษยชาติ

๘. เทียบเคียงฐานะวิชาและอาชีพให้ทันเพื่อนบ้าน

๙. เลือกคบสมาคมแต่คนขยัน

๑๐. ปลุกใจให้เกิดอุตสาหะเป็นนิจ

เครื่องประดับของคนมีความหวัง

ธนมิจเฉ วณิชเชยย ต้องการทรัพย์พึงประกอบการค้าขาย

วิทยมิจเฉ ภเช สุตัง ต้องการความรู้พึงคบนักปราชญ์

ปุตตมิจเฉ ตรุณิตถิง ต้องการบุตรพึงมีภริยาสาว

ราชมิจเฉ อิจฉาคเต ต้องการความเป็นใหญ่ พึงปฏิบัติให้ถูกต้องตามราชนิยม

เครื่องประดับของนักเรียน

สุ. หนึ่งฟังอย่าฟังดาย ให้ตั้งจิตกำหนดจำ
จิ. หนึ่งให้อุตสาหะ เอาจิตคิดพินิจคำ
ปุ. หนึ่งห้ามอย่าเอื้อนอำ ฉงนใดให้เร่งถาม
ลิ. หนึ่งให้เอาจิตคิด ลิขิตข้อสุขุมความ
พร้อมองค์จึ่งทรงนาม ว่าศิษย์แท้ที่ศึกษา

เครื่องประดับของสามีภรรยา

อุโภ สัทธา วทัญญู จะ หญิงชายทั้งคู่เป็นผู้มีศรัทธาใจบุญ

สัญญตา ธัมมชีวิโน สำรวมในศีล เลี้ยงชีพโดยชอบธรรม

อัญญมัญญัง ปิยัง วทา ต่างเจรจาด้วยคำอ่อนหวานต่อกัน

ผาสุกัง สุมนา โหนติ จะอยู่เย็นเป็นผาสุกชื่นบานใจด้วยกัน

เครื่องประดับตำรวจ

ทุกขัปปนูทนํ บำบัดทุกข์

สุขายนา บำรุงสุข

ยาจโยคตา เป็นที่พึ่งของผู้เดือดร้อน

พหุปปิยตา เป็นปิยมิตรของประชาชน

นิวาตกุสลตา ฉลาดในความอ่อนน้อมถ่อมตน

วาจาเปยยัง รู้จักใช้วาจาที่นิ่มนวล

อนุธัมมจารี ประพฤติตนเหมาะสมแก่ตำแหน่งหน้าที่

สัพเพสัง สังฆภูตานัง สามัคคี วุฑฒิสาธิกา สามัคคียังความเจริญให้เกิดแก่ทุกหมู่เหล่า

ผู้ใดมาตกแต่งตนเองด้วยเครื่องประดับ คือธัมมะดังกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมยกตัวเองให้เด่นเป็นที่รักน่าเอ็นดู มีผู้เคารพนับถือ ชื่อว่าเป็นอาหารตา พาให้ตนเองเจริญก้าวหน้าเพราะว่าธัมมะเป็นอาหารใจ ฉะนี้แล.

พิมพ์ที่ ร.พ. สุทธิสารการพิมพ์ 443 โพธิ์สามต้น ถนนอิสรภาพ ธนบุรี โทร. 61768
นายสุรพงษ์ เฟียวสุทธิ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา 2511